

KOIGI LASTEAED „KALEVIPOEG“

**VÄÄRTUSKASVATUS LASTEAIAS:
LOOD JA TEGELASED
KONKURSITÖÖ**

**KOIGI
2011**

Sissejuhatus.

Oleme väike maa-lasteaed, mis kannab 2003. aastast Kalevipoja nime. Lasteaial on oma laul, mille kirjutas muusikaõpetaja Maive Loorits, lasteaial on ka moto:

*OMA MAAL ÕITSEB ÕNNI,
KODUS KASVAB KASU PAREM!
KODUS TUNDTVAD ÕUEKOERAD,
TULEB TUTTAV TERETAMA,
SUGULANE SOOVIMAIE.
PAISTAB LAHKELT PÄEVAKENE,
PAISTVAD TAEVATÄHEKESED.*

Töötame Hea Alguse põhimõtetest lähtuvalt, seega peame põhiväärtusteks lapsekesksust, mängu ning koostööd; tervistedendava lasteaiana õpetame lapsi väärtustama liikumist ja tervislikku toitu. Kasutame esivanemate pärandit ja tutvustame lastele rahvaloomingut kui elutarkuse talletajat, sest usaldatavamad nõuandjad kui elutark inimene. Häid võimalusi laste tutvustamisel loodusega pakuvad lasteaia läheduses paiknevad põllud, looduskaitsealune park ja kooliaed. Lasteaial on mitmeid traditsioonilisi üritusi, mis on seotud Kalevipoja, Tammekuninga ja lasteaia Karu-Pätsuga.

Sissejuhatusse sobib kirja panna ka see lugu:

Kuidas meie lasteaed väärtuskasvatuse konkursile sattus.

Kevadel leidsime lasteaia postkastist e-kirja, mis meid väärtuskasvatuse konkursil osalema kutsus. Olime sel hetkel täiesti kindlad, et meile on eksikombel sattunud meie nimekaimule Jõhvi linnas mõeldud kiri.

Kui sama sisuga kiri tuli meile teist korda, hakkasid tekkima erinevad mõtted. Esimene mõte oli: „Mis nüüd meie!“ Teine mõte oli: „Tegelasi kah ainult Kalevipoeg?!“. Kolmas mõte oli juba veidi asjalikum: „Oot-oot, raamatulaegas ju ka... ja Karu-Pätsud... Ja ära sa ütle, kõik nad on omal kombel väärtuskasvatases osalenud!“

Käesoleva töö kirjutamise eesmärgiks on märgata ja läbi mõelda meie lasteaia tegevus väärtuste kasvatamisel ning panna kirja meie kogemused. Kas anname endale aru või ei, tegelikult õpetame kõik pidevalt väärtusi, ainult seda tuleks endale rohkem teadvustada ja sellele rohkem mõelda, sest kui väärtuste õpetamine jääb juhuse hooleks, on suur risk kaotada oluline osa omaenda kultuurist. (Schiller, P. , Bryant, T. 2009)

Tegelased ja nende lood.

1. Raamatulaegas

Raamatulaegas on puust kirst Koigi raamatukogus. See on meie võlulaegas, mille kaanel istub vana tselluloidist nukk, kelle nimi on Malleke. Veel on laeka kaanel rahvariide vöö ja trükitähtedega kirjutatud VÖLULAEGAS. Vöö on vana ja on raamatukoguhoidja tädi Mare oma sellest ajast, kui tema rahvatantsu käis tantsimas. Võlulaegas on alati raamatud mingi ühe teema kohta.

Raamatulaeka saamise lugu. (Lasteaialastele jutustab raamatukoguhoidja Mare Nurmsalu)

„See siin on tädi Marel kolmas raamatukogu. Kõige enne oli tädi Mare poe taga, kus on üks ilus maja, kus elavad Kirotarid, automajandi vastas. Ja seal otsa peal oli 2 väikest tuba, kus oligi raamatukogu. Vastas oli tädi Marel vallamaja, kus valla tädid töötasid. Aga seal majas ei olnud vett ja seal majas ei olnud üldse WC -d. Seal pidi minema ümber maja nurga ja seal nurga taga oli WC. Läbi vallamaja läks üks väike koridor ja vahest oli see uks ka lahti. Ja seal oli üks väike konku trepi all. Ükskord lubati minul sinna katkisi raamatuid viia. Ja vaat siis mina nägin seal niisukest asja: ta ei olnud üldse nii ilus ja pruun, oli hoopis õline, must ja kole. Aga minule ta meeldis ikka nii kangesti – eriti see märk siin oli minu arust nii ilus. Seal sees olid mingid mootorrattaosad. Kunagi oli seal majas elanud külanõukogu sekretäri Niidi, Meedi pere ja tema mees oli suur tehnikafänn. Ilmselt leidis ta oma tehnikajuppide jaoks hea panipaiga sealt trepialusest. Laegas ise aga oli sinna jäänud arvatavasti majaomanikest Kuhlbergidest.

Ja siis ükskord tulid ühed onud, kui seal majas hakkas remont. Nemad viskavad selle selle ära, põletavad õues ära. Mina ütlesin: „Ärge põletage, see on nii ilus.“ Vett seal majas ei olnud. Poe juures oli üks katlamaja, sealt sain õlist sooja vett. Ja siis seal õues mina teda kohe küürisin: seepi ja pesupulbrit ja kõva harja... Aga ta ikka haises sellest õlist ja bensiinist. Ja ikka mitu, mitu korda

pesin. Vallamajas töötas sellel ajal onu Margus. Tema on kunstnik ja tal on seda kunstimeelt. Minu Arvediga, minu mehega, siis nemad ükskord tulevad kahekesi ja takseerivad seda kasti. Mina ütlen: „Noh, mehed, mis te arvate? Et kas saaks asja? Ma küürin veel ja kas siis lakite mul üle või?“ Onu Margus tõi lakki, onu Arved lakkis üle. Seal majal oli niisugune väike terrass, seal laegas siis kuivas ja lõhnas. Aga ta ei jäänud ikka ilus see laegas ja mõnest kohast oli ikka palju katki ka. Onu Arved segas siis põrandavärvi ja ahjuvärvi, sest sel ajal muud värvi polnudki saada, ikka pahteldas veel ja koos onu Margusega nad siis seda laegast õues värvisid. Lastega tegime tähed peale – Võlulaegas.“

2. Tammekuningas

Meie Tammekuningas kasvab Järvemaal Koigi looduskaitsealuses mõisapargis suure Tallinn-Tartu-Luhamaa maantee lähedal Koigi bussijaama taga. Selle pargi lääneserva kõige jämedama tammepuu valisid Tammekuningaks meie lasteaia lapsed 2004. aasta sügisel. Tammekuninga naabriteks on puudest kuusk, vaher, kask, lepp, haab ja toomingas, põõsastest sarapuu ja tikker, lilledest sinilill, meelespea, ülane, karikakar, nurmenukk. Lindudest oleme seal näinud rasvatihast, varblast, metsvinti, suur-kirjurähni, pasknääri.

2005. aasta kevadel mõõtsime puud 1meetri kõrguselt ja saime ta ümbermõõduks 3meetrit ja 40 sentimeetrit. Lähtudes raamatust „Ohustatud loodus“ saadud õpetusest, et puu ümbermõõdu igale

2,5 sentimeetrile vastab 1 aasta, on meie Tammekuningas kasvama hakanud mõisaajal umbes 1869 aasta paiku.

Tammekuninga valimise lugu.

See oli ükskord hästi ammu – sügisel 7 aastat tagasi.(2004.aastal). Meie lasteaia lapsed jalutasid koos õpetajatega pargis tiigi juures. Jutt käis sellest, et loomade kuningas on karu, et puude kuningas on tamm, et tammepuude kuningas on kõige suurem tammepuu pargis ja et meie pargis on ka kindlasti üks Tammekuningas olemas. Lapsed hakkasid ringi vaatama ja tammepuude suurusi võrdlema. Lõpuks leiti, et meie pargi kõige suurem tamm on see, mille juurte vahel tikripõõsas kasvab. Jooksime kõik selle puu juurde ja hüüdsime: „Tere, Tammekuningas!“. Nii saigi meie lasteaed endale Tammekuninga.

3. Karu-Pätsu ja Marit-Pätsu

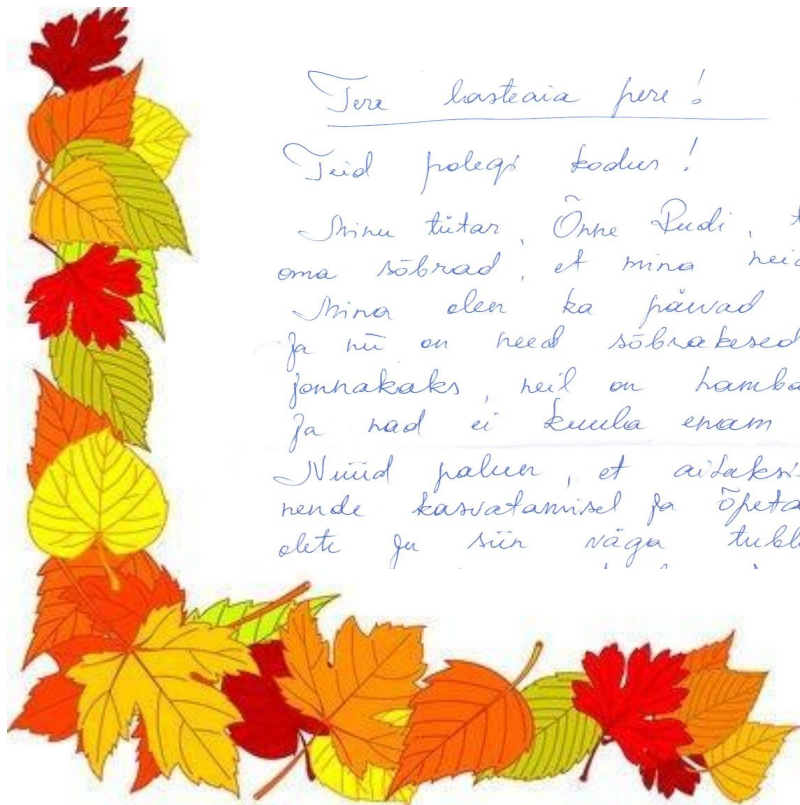

Karu -Pätsu (sünnipäevalaps 2002-2005) oli punasest lõngast heegeldatud umbes 30 sentimeetri pikkune kass, kes õpetajate poolt karuks ümber ristiti..

Marit-Pätsu (sünnipäevalaps alates 2006. aastast) on 1 meetri pikkune pruun pehme karvaga mängukaru.

Kuidas lasteaed endale Marit-Pätsu sai.

2006. aasta kevadel, kui me lastega Tammekuninga juurest lasteaeda tagasi jõudsime, ootasid meid ukse taga suur kollane part, suur pruun karu ja kotitäis pehmeid mänguasju. Ja veel oli seal kiri meie valla sotsiaalnõunikult tädi Milvilt.

Tere lasteaia pere!

Teid polegi kodus!

Mina tütar, Õne Pudi, tõi kogu
oma sõbrad, et mina neid valvaks.

Mina olen ka päevad läbi tööl
ja nü on need sõbrakesed muutunud
jonhakaks, neil on hambad pesemata
ja nad ei kuula enam sõnagi.

Nüüd palun, et aidaksite mind
nende kasvatamisel ja õpetamisel, kuna
olete ja sün väga tublid lapsed.

4. Kalevipoeg

Kalevipoeg on eelmise sajandi 80. ndatel aastatel valmistatud ja Kalevipoja kolhoosile umbes samal ajal kingitud 37 sentimeetri pikkune suveniirnukk. Tal on vasakus käes kilp, parem käelaba ja mõök puuduvad. 2005. aastal on Kalevipojale õmmeldud uus pluus, püksid ja keep. Keebi kaunistused ja vöö on originaalid.

Kuidas me lasteaed endale Kalevipoja sai.

Meie Kalevipoeg oli kingitud kolhoosi töökojale umbes kolmkümmend aastat tagasi. 1993.aasta 1.aprillil sai kolhoosikord meie kandis otsa ja töökoja mehed pidasid kolhoosi „matust“. Nad sidusid Kalevipoja nõõri otsa ja riputasid ta töökoja kõige kõrgema ruumi (rahvasuus „kiriku“) lae alla. Meie Kalevipojal puudub parem käsi ja mõök. Võib-olla ta selles võitluses need kaotaski, kui ta meestele vapralt vastu hakkas.

Seal lae all rippus Kalevipoeg 10 aastat. Kui meie lasteaed sai endale Kalevipoja nime, tõi õpetaja Hilli mees Juhan Kalevipoja alla ja andis meile lasteaeda. Kalevipoja valget värvi pluus, püksid ja keep olid töökojas mustaks saanud. 2005. aasta sügisel sai Kalevipoeg endale uued riided. Vöö ja keebi pandlad on pärit vanast ajast..

5. Kilplased

Kilplased pani F. R. Kreutzwald elama ja tegutsema Peetri kihelkonna Koigi küla läheduses asuvasse 1840. aastal likvideeritud Uppakallo külla. Koigi võimlas toimetasid kilplased koos meie ja naaberlasteaedade lastega 24. aprillil 2004. Kilplased olid koomilised nii riietuse kui ka muidu olemise ja tegemiste poolest.

6. Lasteaia Barbie ja Ken

Ken on meie lasteaeda sattunud Soomest abipakiga, Barbie on pärit jõuluvana kingikotist. Erilist vaimustust nad meie lastes ei tekitanud ja pigem kogusid rohkem kapinurgas tolmu. Barbie sünnipäeval sai nende ülesandeks aidata meil väärtustada laste jaoks nukumängu.

7. Siilid.

Kõige vanem olija on vanast Kolhoos Kalevipoeg Lastepäevakodust pärit punane plastmassist siil. Käpiknukust siil on ostetud umbes 5 aastat tagasi, roosa kummist siil oli varem Koigi Põhikooli õpetaja Kaja oma. Väike hall siil elab Väikeste siilide rühmas ja on olnud lasteaias märtsikuust. Suur hall siil elab Suurte siilide rühmas ja on lasteaias aprillikuust. Kõige hilisemad tulijad on Siil Siilu ja Siil Sillu, kelle elupaik on lasteaias suures koridoris laste meisterdatud kasepuu juures.

2. Tegelaste kasutamine lasteaia igapäevatoos.

1. Raamatulaegas avaneb.

- hästi vanade ja hästi uute raamatute tutvustamine
- väärtushinnangute kujundamine
- lugemishuvi äratamine
- raamatute väärtustamine

Lastekirjandus on üheks võimaluseks lapse väärtushinnangute kujundamisel. Tänapäeval on täheldatud järkjärgulist lugemishuvi langust, seega võib lapse jaoks kaotsi minna tunnetuslik ettekujutus maailmast, selle tajumine ja mõtestamine. Lapse jaoks on oluline seos loetava ja visuaalse nägemise vahel. Lasteraamat aitab sotsialiseerida last ja tal on lapse jaoks laia maailmaga suhestuja roll, seal tähtsustatakse eelkõige tunnetuslike, õiguslike ja eetiliste väärtuste edasiandmist. Eeskujude tähtsus on kasvatuses ja käitumismudelite omandamises oluliseks teguriks, sest lapse käitumine on otseselt seotud nähtu, kuuldu või koetuga, sealt väärtusliku leidmisega. Erineva õhustikuga raamatutes on võimalik kogeda tegelaste käitumist ja seda soovi korral jäljendada. Märkamise kaudu näeb laps tema jaoks olulisi nähtusi, täiskasvanu suunamisel tehakse valikud halva märkamisel ja hea väärtustamisel. (Männamets–Tõll, E., 2010)

Laste raamatu juurde toomiseks tuleb vaeva näha, neid suunata, meelitada ja trikitada. Üks hea võimalus selleks on raamatukogude ettelugemispäevad. (Klandorf, A., 2008) Meie lasteaial on pikaajaline traditsioon käia raamatukogu tädidel külas jutte kuulamas. 2001. aasta raamatute ettelugemise päevaks tahtsime koos nendega laste jaoks midagi eriti põnevat korraldada. Parasjagu oli raamatukogutädil saanud üks väga vana kirst uue kuue ja nii tuligi mõte seda kasutada. Laeka kaanel leidsid koha nukk Mari ja eesti rahvariide vöö.

Raamatulaeka aväüritus „Raamatutes on kõike“ 20.10.2001.

Kõigepealt tutvusime raamatute näitusega – sünnipäevalapsed olid Uno Leies, Olivia Saar ja Manivald Kesamaa – ja siis läksime lastetuppa. Tädi Mare rääkis lastele laeka saamise loo ja siis uurisime laegast veidi lähemalt.

„See on Völulaegas. Selle kaanel istub nukk. See on raamatukogu Mari. Talle meeldib väga jutte kuulata ja raamatutest pilte vaadata ja sellepärast elab ta raamatukogus.. Paneme Mari aknalauale istuma, siis saab ta meie tegemisi pealt vaadata. Laeka kaanel on vöö, see on rahvariide vöö. Aga me ei tea, mis on selles laekas, sest seda teevad lahti ainult võlusõnad. Ütleme kõik koos: „Laekake, avane!“ - Ei avane. Proovime veel: „Palun, laekake, avane! Palun, kallid laekake, avane! Palun, kallid, armas laekake, avane!“ Aga ikka ei midagi. Äkki peab päris võlusõnu ütleva. Milliseid võlusõnu te teate? Proovime Dagmari öeldud võlusõnu: „Sim-sala-bim, abraka-dabra“.“

Selle peale hakkas muusika mängima ja avasime laeka. Seal olid raamatud sügisest. Tädi Mare ja õpetajad lugesid kordamööda O. Saare ja U. Leiese luuletusi sügisest, lasteaialapsed lugesid oma sügiseluuletuse ka. Vahepeal krõbistasime porgandeid. Maret Rebase jutuke „Talve tulekul“ rääkis jänese uuest kasukast. Seda aitasid huvitavamaks muuta lasteaia mänguloomad: siil, jänes ja põder. Tigu meil lasteaias ei olnud, tädi Mare tõi aiamaalt karbiga päris teo. „See tigu elab minu aiamaal ja oli juba oma koja sisse magama läinud. Käisin eile õhtul aiamaal ja tõin ta koju. Toas oli see ja tigu hakkas ringi roomama.“ Uurisime tigu luubiga. Laste entsüklopeedia abiga saime teada, mida ja kuidas tigu sööb ja mida ta talvel teeb?“ Vähemalt veel kaks korda pidi tädi Mare otsast peale rääkima lasteaia poistele, kuidas ta sellise vahva laeka raamatukogule sai. Lõpetuseks lugesime

raamatukogu kõige uuemat lasteraamatut „Karola läheb järve äärde“.

Oli vaja laegas kinni saada. Lugesime talle võlusõnad, kaas läks kinni, aga muusika mängis edasi. Avasime laeka uuesti. Seal olid üllatused: õunad ja värvimiseks sügisepildid. Ütlesime nüüd veelkord võlusõnad, laekake läks kinni ja muusika jäi vait. Panime Mari ja vöö kaanele tagasi.

Nii sündis ürituste sari „Raamatulaegas avaneb“. Laekas on raamatud mingil kindlala teemal, Oleme koos uurinud raamatuid kodu- ja metsaloomadest, kosmosest, rahvalauludest, jõuludest, putukatest, rändlindudest, muinasjuttudest, kodust ja kodumaast, kaisukarudest, tervisest, lastele on tutvustatud lastekirjanikke meilt ja mujalt. Mõnikord käivad tüdrukud ja poisid raamatukogus eraldi. Siis kuulavad tüdruku jutte Barbidest, printsessidest, soengutest ja meikimisest ning poisid jälle uurivad raamatuid masinatest ja meeste tööddest. Raamatute ettelugemise päeval oleme mõnikord lähtunud raamatute valikul raamatukogupäevade motost. Väiksemad lapsed käivad mõnikord raamatukogus, mõnikord käib tädi Pille-Riin raamatutega jälle lasteaias.

Rahvalaulude laekasse olid raamatukogutädid Mare ja Pille-Riin välja otsinud just sellised Eesti rahvalaulud, mida sai laulda koos käpiknukust sõbraga: Sokuke, Meie kiisul kriimud silmad, Vares vaga linnukene, Tiiu talutütrenene. Võlulaekatunni lõpetasime käpiknukkude hüpitamisega. Sõime vana aja maiustusi (porgand) ja tänapäevaset maiustusi (komm). Rääkisime, mida lapsed vanasti veel kommi asemel sõid. (Kranich, P.-R.; Nurmsalu, M., 2009)

Kui raamatulaeka teemaks olid tähed, siis algas iga jutu või luuletuse pealkiri mingi tähega sõnast „VÖLULAEGAS“.

Kui ükskord olid Mallekesel sussist varbad välja tulnud, siis lugesime lastele järgmisel laekatunnil Vendade Grimmide muinasjuttu printsessidest, kes öösel oma kingad katki tantsisid. Koos oleme uurinud ka seda, millised olid karjalaste mängud ja nende lepuuust mänguloomad.

Aja jooksul on jäänud muutumatuks laeka avamise ja sulgemise tseremoonia. vahepeal on aastatega saanud Marist Malleke. Miks see nii juhtus, ei oska keegi öelda. Muutunud on ka võlusõnad - „Sim-sala-bim abraka-dabra“ asemele on tulnud „Sim-sala-bim surra-murra“. See juhtus ilmselt 2004. aastal veebruarikuu raamatulaekas. Koigi Vallalehes oleme ise kirjutanud selle kohta nii: „Võlulaeka avamisega jäime algul jänni, sest võlusõnad olid sassi läinud nagu Kört-Pärtli sark pühapäeva hommikul. Kui lõpuks võlusõnad jutti saime, tuli ka laegas lahti.“

Traditsiooniliselt käib iga raamatulaeka uurimisega kaasas temaga seotud üllatus: kas söödav või mitesöödav. Ükskord käis lastel raamatukogus külas päris Poku.

Rändlindudest juttu kuulates oleme maitsnud kuremarju, kaerahelbeid ja viirpuumarju; karudest rääkides söönud mett ja maasikaid. Kui pildijänesed näkitesid kapsast või krõbistasid porgandit, tegime seda meiegi. Kodukohast rääkimisel oli igale lapsele kingituseks Koigi valla postkaart, jõuludeks aga piparkoogimaja valmistamise õpetus. Südamenädalal valmistasime lasteaias lastega

tervislikke tikuvõileibu, mida pakkusime ka raamatukogu tädidele.

Lapse üheks oluliseks mõjutajaks on perekonnast alguse saanud raamatukultuur ja lugemishuvi. Läbi aastate on meie lasteaia lastevanemad saanud lugeda Võlulaeka tegemiste kohta „Koigi Vallalehest“, kuhu artikleid on kirjutanud raamatukogu ning lasteaia töötajad ja vallalehe toimetajad.

Kohe varsti saame aga oma laeka kohta uue jutu, mille pealkirjaks suure tõenäosusega tuleb:

Kuidas me Võlulaeka kümnendat sünnipäeva pidasime.

Uskuge või mitte aga kutse on siin:

Ja siin kõik teemad, mille kohta me 10 aasta jooksul oleme jutte kuulanud.

SIM-SALA-BIM, SURRA-MURRA: Raamatulaegas avaneb.

2001/2002

1. Sügis sammub õues – oktoober
2. Päkapikud ja piparkoogid – detsember
3. Kes elab metsa sees? - veebruar

2002/2003

1. Mets valmistub talveks – oktoober
2. Mängukaru 100 - november
3. Lehm lüpsab suust - jaanuar
4. Poistel ja tüdrukutel omad jutud - veebruar
5. Rahvalaulud - märts
6. Metsanädala raamatunäitus – aprill

2003/2004

1. Tark mees taskus - oktoober
2. Kodu-kodukoht – kodumaa – veebruar
3. Kassihani päev – 29. veebruar
4. Kes elab rohus ja mullas – mai

2004/2005

1. Lõbusad loomalood - oktoober
2. Mängukarud - november
3. Päeval paistab päike, öösel kumab kuu. - november
4. Terviseraamatud - aprill

2005/2006

1. Rändlinnud – oktoober
2. Pipi sünnipäev – november
3. Koerad teevad koerust – veebruar
4. Tervisest – aprill

2006/2007

1. Kalevipojast - oktoober
2. Karujutud - november
3. Jõuludest – detsember
4. Tähtedest – jaanuar

5. Igal linnul oma rohi – mai

2007/2008

1. Raamatukogu uued raamatud – oktoober

2. Tammsaare ja Väljal - jaanuar

3. Sul on teha mehetöö – aprill.

2008/2009

1.Loeme Ellen Niitu - oktoober

2.Loeme koos Pätsuga - november

3.Loomad talvel – jaanuar

4.Rahvalaulud kassist Kalevipojani - märts

5.Luuletused kevadest – aprill

2009/2010

1.Kõige suurema Poku sünnipäev - september

2.Edgar Valter - oktoober

3.Veere, veere, päevakene - detsember

4.Linnud ja loomad talvel - jaanuar

5.Ott Arderi luuletused - märts

6.Raamatulaegas putukatest - mai

2010/2011

1. Aedviljad ja lilled – september

2. Metsloomad sügisel – oktoober

3. Päkapikud jõulukuul – detsember

4. Metsloomad – millised jäljed metsas näha on – jaanuar

5. Tüdrukud ja naised. Barbie sünnipäev

6. Hea tervis – aprill

7. Printsessid ja sõidukijuhid – mai

2. Tammekuningas

- loodusobjektide tundmaõppimine
- keskkonnamängude mängimine
- kodupaiga looduse hoidmine

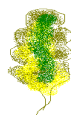
Parim viis lapsi loodusega sina peale saada on lasta neil ise uurida, katsuda ja vaadelda, sest vahetu kogemuse kaudu omandatu jääb paremini meelde ning tavaliselt ei leidu last, kes ei tahaks ise tegutseda. Laps on oma olemuselt uudishimulik, teadmisi tuleb talle oskuslikult ja huvitavalt esitada. Selleks, et inimesel tekiks loodusega eriline suhe, peab ta väärtustama puid, mulda, kive ja sinist taevast. Loodushoid on oluline väärtushinnang, mille kujunemisele tuleb tähelepanu pöörata just varases lapseas.

Lastel on võime anda hing kõigele enda ümber. Kui laps on leidnud endale sõbra kivis või puus, on tema suhtumine loodusesse muutunud, sest iga kord naastes on tal võimalik oma sõbraga suhelda. Kui lapsel on teadmisi loodusest ning looduses toimivatest omavahelistest seostest, hakkab ta loodust väärtustama, armastama ning hoidma, sest hoida saab vaid seda, mida tunnend ja armastad. Tuttaval rajal märkavad lapsed kohe, kui midagi on valesti või katki, armastatud paigas ei visata prahti maha ja ei lõhuta. Meie praeguse keskkonna saastatuse taseme juures on eriti vaja aidata lastel mõista, et loodus on elus. Tuleb suunata lapsi võtma endale vastutust tegude eest – prügi maha loopimine, vihmaussi ja putuka tapmine, okste murdmine ilmaasjata, lillede trampimine. Kui me suudame lapse jaoks väärtustada headust, kaastunnet, ausust ja südametunnistust, oleme kaasa aidanud temas hoolivuse ja eetiliste tõekspidamiste kujunemisele. (Norman, M., 2005; Tulvi, E., 2010)

Kuidas meie Tammekuningas lapsed külla kutsub.

2005 kevad.

30. aprillil 2005 leidsime lasteaia postkastist kirja Tammekuningalt:

KOIGI LASTEAIA LAPSED. TULGE APPI!

ROHI EI SAA KASVADA, PRÜGI ON EES.

VÕTKE KAASA PRÜGIKOTID, KINDAD, PLAASSTRID. VEEL VÕTKE KAASA SENTIMEETRIRIHM JA LUUBID. SAATE TEADA, KUI VANA MA OLEN JA NÄETE, KES KOOS MINUGA ELAVAD. TAMMEKUNINGAS.

Tammekuningale olime kohe kõik nõus appi ruttama. Kui kõik nõutud asjad olid koos, asusime teele. Kõigepealt ütlesime Tammekuningale „Tere!“ Mõõtsime tammepuud 1m kõrguselt ja saime puu ümbermõõduks 3m ja 40 cm. See andis meile teada, et meie Tammekuningas on kasvama hakanud mõisaajal 1869 aasta paiku.

Tammepuu all pidasime maha koosoleku, mille päevakorras oli 3 küsimust:

1. Millist prügi ümberringi näed?
2. Millist prügi meie korjama hakkame? Kuidas seda teha, et ei juhtuks õnnetusi?
3. Mida teha luupidega?

Lapsed arvasid, et maas vedelevad oksad, lehed, kommipaberid, sõidupiletid, pudelid, plekkpurgid on kõik prügi. Leppisime kokku, et selle prügi, millega loodus ise toime tuleb - oksad ja lehed - jätame parki. Meie pidime hakkama korjama seda prügi, millega loodus ise toime ei tule. Veel said lapsed teada, et klaasist pudeleid hakkavad korjama lasteaiatädid ja et prügi korjame ainult kindaga. 5 last hakkasid jälgima sipelgate askeldamist tammetüvel. Teised hakkasid prügi korjama ja saime lagedalt ja põdsastest mitu-mitu kotitait.

Puhast parki oli päris hea vaadata. Jätsime Tammekuningaga hüvasti. Koolimaja juures viskasime prügikotid suurde prügikasti. Lasteaias vaatasime raamatust pilte hiirest ja putukatest, kes olid pudelisse roninud ja enam välja ei saanud. Olime rõõmsad, et meie pargis nii ei juhtu.

2005 sügis.

6.oktoobri hommikul saabus meie lasteaeda kiri,milles seisis:

KALLID SÕBRAD.

KUTSUN TEID ENDALE KÜLLA. PARGIS ON PALJU TAMMETÕRUSID, NEID SÖÖKSID HEA MEELEGA TALVEL METSSEAD. KUI TE OLETE NÕUS KORJAMA, SIIS VÕTKE KAASA ÄMBRID JA PRÜGIKOTID. KUUSKEDE JUURES ON ÜLLATUS.
TAMMEKUNINGAS

Kui Viljar ja Eleonora-Lisette olid kirja ette lugenud, tahtsid kõik lapsed Tammekuningale külla minna. Stella vanaisa oli nõus kõik korjatud tammetõrud järgmisel nädalal metsloomadele toimetama.

Pargis teretasime kõigepealt Tammekuningat, sest ei olnud teda kaua aega näinud. Siis hakkasime usinasti tammetõrusid korjama. Tammekuningas ei olnud vist ülevalt hästi näinud, aga neid tammetõrusid seal puu all oli küll hästi vähe. Esimese 10 minutiga saime neid suure ämbri sisse väikese lapse peotäie. Kui natuke aega ka teiste tammede alt otsisime, saime teise väikese lapse peotäie veel.

Suures hädas kutsusime tammepuu all kokku koosoleku. Koosoleku päevakorras oli kolm küsimust:

3. Kuidas tõrude ämbri täis saaks?

4. Mispärast Tammekuningas oli käskinud kaasa võtta prügikotid ja kummikindad?

5. Üles otsida üllatus, mille Tammekuningas oli kuuseoks alla peitnud.

Lapsed arvasid, et ämbri saaks täis küll, kui Koigis teiste tammede alt tõrusid lisaks otsida, prügikottide ja kinnastega saaks Tammekuninga juurest prahi kokku korjata ning üllatust olid ka kõik rõõmsasti nõus otsima.

Lasteaia seltskond jagunes kaheks: ühed hakkasid prügi koristama ja teised üllatust otsima. Tammekuningas oli väga kaval peitja olnud ja nii jõudsid kõik omadega valmis ühel ajal: prügikorjajatel oli kott täis, otsijad leidsid kuuse alt väikese ämbri "Kasekese" kommidega. Küll oli hea, et prügikott kaasas oli – sinna oli hea ka meie kommipaberid panna. Ühe kotiga võtsime lasteaeda kaasa oksa, lehti, rohukõrsi ja sammalt, et puid saaksime meisterdada.

Nädalavahetusel korjas Anet koos oma tublide abilistega palju tammetõrusid, esmaspäeval ja teisipäeval käisime neid lastega otsimas, kolmapäevaks oli meil suur ämber täis. Stella vanaisa tuli metsloomade toidupoolisele järele ja rääkis meile metsalugusid.

Usinamad kuulajad said teada

- Kuidas metsloomad ennast pesevad;
- Miks on metssea põrsad triibulised, millal ja kuidas nad end peidavad;
- Kuhu pannakse metssea jaoks tammetõrud ja kuidas ta neid sööb;
- Missuguste puude okstest tehakse metsloomadele vihtasid ja miks neid kaseokstest ei tehta.

Jutuajamine lõppes suure üllatusega: Stella vanaisa pakkus meile uhkeid tutiga komme.

2006 kevad.

I PRÜGI KORJAMINE TAMMEKUNINGA JUURES.

Kokku korjasime järgmised asjad: jänksi pakend, hõbepaber, limonaadi pudel, krõpsupakid, palju kommipabereid, suitsudega suitsupakk, kiletükid, plekk-purk, konservikarp (hästi vana ja roostes),

tühi kommipakk.

II VAATLUSED PARGIS.

1. Stetoskoobiga mahlajooksu kuulamine. Segas väga tugev tuul, mille kohin kostis üle kõige.
2. Tammekuninga kõrval sõber karusmari suurte hiirekõrvadega.
3. 20 meetrit eemal õitsevad sinililled. Õielehtede arvu loendamine: 6 – 12 .
4. 25 meetrit tammest õitseb võsaülane. Vaatlus luubiga, õielehti 6.
5. 15 meetrit tammest toomingas hiirekõrvul. Nuusutasime toominga erilist lõhna.
6. 20 meetrit tammest õitseb sarapuu, tegime pilti koos I klassi lastega.
7. Sambla-kulu vaatlemine- tühjad teokarbid, vanad tammetõrud, maasikalehed.
8. Kuulsime rasvatihase laulu.
9. Kuulsime metsvindi laulu, nägime metsvinti.

III VAATLUSED KOOLIAIAS.

1. Õitsesid kuldtäht ja valge krookus.
2. Suur plats siniliiliaid koolimaja ees.
3. Lumikelluke õitses.
4. Tulbi lehed on suuremaks kasvanud, õienupud on näha.

IV LASTEAIA JUURES.

1. Minnes kuulsime kuldnoka laulu.
2. Tagasi tulles nägime rohul 2 kuldnokka, kes süüa otsisid
3. 4 varest kraaksusid.
4. Põllul õitsesid paiselehed.

2006 sügis.

28. septembri hommikul ootas lasteaia lapsi kiri, et Tammekuningas kutsub lapsi Koigi pargis alanud lehesadu vaatama. Lisaks sellele pidi seekord lapsi ootama koguni 3 üllatust.

Kõigepealt teretasime Tammekuningat. Uutele lasteaialastele rääkisime seda lugu, kuidas me endale Tammekuninga saime. Tikripõõsal tamme all olid mõned vanad tumepunased marjad veel küljes. Tikripõõsa küljes oli kiri, et peame minema haavapuu juurde. Haavapuu leidmine polnud kerge, sest lapsed tunnevad haaba vähe. Kirjelduse peale, et ta asub suure tee ääres ja on keskmine puu, leidsime lõpuks üles. Vaatasime, kuidas haavalehed värisevad. Tuletasime meelde Metsamoori juures kuulnud legendi „Miks haavalehed värisevad?“

Mängisime mängu „Otsi samasugune leht“. Õpetaja näitas haavalehte, lapsed otsisid maast samasuguse. Õpetaja näitas kaselehte, vahtralehte. Lapsed leidsid samasuguse ja ütlesid: „Mul on.....leht“. Mõistatasime mõistatusi: „Kellel halli vatikene?“, „Valge mees, rohelised juuksed?“, „Üks poiss, sada nina?“ Ja kohe ka vaatlesime haava halli vatti, kase valget koort ja vahtra sadat nina. Haavapuu küljes oli kiri, et peame minema nende kuuskede juurde, kus kevadel kasvavad sinililled.

Kuused leidsime kohe üles. Kuuskede juures kasvavatel vahtratel oli alanud tõeline lehesadu. Hakkasime mängima „Lehesaju mängu“. Iga laps valis endale ühe puu otsast langeva lehe ja pidi selle kõiki keerud ja tiirud kaasa tegema ja lõpuks lehe õhust kinni püüdma. See polnudki nii kerge. Kõige osavam oli Kadi, kes sai kätte 7 lehte. Kiri kuusepuu oksa küljes ütles, et oleme 2 üllatust juba üles leidnud. Kolmas ja ühtlasi viimane üllatus ootavat meid lasteaias. Lasteaias ootaski meid kandik, millel olid õunad, porgandid ja kaalikad. Pargis olid kõhud tühjaks läinud ja täis kandikust sai õige kiiresti tühi kandik.

2007 kevad.

Tegime puude koortest rasvakriitidega paberile jäljendeid. Lastel oli võimalik valida järgmiste puude vahel: tamm, vaher, toomingas, haab ja kask.

Veel sai iga laps paberist raami, mille loodusesse asetati. Tulemuseks oli „Minu loodusepilt“.

2008 kevad.

Tammekuningas kutsus lapsed külla ja andis neile ülesande otsida 7 tammetõru ja 2 kivi. Tõrudest tuli teha ring ja selle sisse panna kivid.

Mängisime mängu: „Kas see lind elab tamme otsas?“, vahenditeks lindude pildid.

Õppisime valmistama herbaarlehte kleepsukile abiga. Väiksemad lapsed jälgisid suuremate tegemisi suure hoolega.

Üllatuseks olid tammekuninga töölehed ja lepatriinušokolaadid.

2009 kevad

Otsisime üles kõik tammepuu urvakandjatest sõbrad: kask, lepp, sarapuu., haab. Mängisime mängu „Puuderong“. Sõitsime tammepuu juurest kuusepuu juurde, kuusepuu juurest kasepuu ja toominga juurde.

Üllatuseks olid Haribo ussikommid ja Tammekuninga õpetussõnad, et käed võivad prahikorjamisest mustad olla – pese lasteaias enne käed ja siis söö kommi.

2010 kevad.

Mängisime mängu „Putuka elu“. Mõõtsime Tammekuninga tüve ümbermõõtu: kõigepealt nööri, siis nööri pikkust sammudega ja tibusammudega. Miks tulemused nii erinevad saavad olla?

2011 kevad.

Mängisime „Tammekuninga valimise lugu“. See oli õpetate poolt välja mõeldud uus mäng, mille eeskujuks oli kasutatud mängu „Puu elu“.

Ükskord lendas pargis lind. (lehvitamine). Tal oli nokas tammetõru. Lind pillas tõru rohu sisse. (kukk, oleme hästi väikesed). Terve talve magas tõru lumevaiba all (magame), kevadel lumi sulas ja tõru hakkas ringi vaatama (vaatame). Tammetõru seest tulid välja juured ja tungisid mulla sisse (jalad harki), meie tammepuu hakkas kasvama. (tõuseme aeglaselt püsti). Puu ajas oma oksad laiali (siruta käed), okste külge tulid lehed (sõrmed laiali). Puuoksad kasvasid ikka kõrgemale ja kõrgemale ja ühel päeval avastas tammepuu, et ta on meie pargis kõige suurem puu. (sirutame käed üles). Parki tulid lasteaia lapsed (kõnnime). Nad nägid suurt tammepuud ja valisid ta Tammekuningaks (kätest kroon pähe). Nii saimegi me omale Tammekuninga. Sellest ajast peale iga kord, kui me parki tuleme, jookseme Tammekuninga juurde ja ütleme: „Tere, Tammekuningas!“ (jookseme ja ütleme)

Tammekuningas oli palunud meil võtta kaasa lina ja siilid. Lina peale pidi iga laps tooma loodusest ühe asja. Vaatasime ja nimetasime, siis tuli ühesugused asjad kokku panna ja lõpuks kõik loodusesse tagasi viia. Siilid olid kaasa kutsutud selleks, et neid lina peal hüpitada, mis aga polnudki nii lihtne, kui algul arvatud. Üllatusi oli seekord kaks. Esimeseks üllatuseks olid tamme tamme lehe moodi küpsised. Teine ja veel suurem üllatus oli see, et sellel kevadel prahti meie Tammekuninga juures polnudki.

3. Karu-Pätsu ja Marit-Pätsu.

- mängukaru väärtustamine
- rõõmu valmistamine
- käitumine sünnipäeval
- karumängude mängimine (liikumine)
- tervislikult toitumine

Kuidas lasteaia karud endale sünnipäeva said.

Kui 2002. aasta novembris sai mängukaru saja-aastaseks, olid meil raamatulaekas karujutud. Kui tädi Mare luges Ellen Niidu luuletust „Karu-Pätsu sünnipäev“, tekkis õpetajatel idee laste kodused mängukarud lasteaeda kutsuda ja mängukaru sünnipäeva pidada. Plaan oleks peaaegu aia taha läinud, sest meil polnud lasteaias ühtki suurt mängukaru, kes sünnipäevalapseks oleks saanud olla. Kõige suurem loom oli 30 sentimeetri pikkune punasest lõngast heegeldatud ja kohalikust „kaltsukast“ lasteaeda toodud ilma sabata kass. Kus häda kõige suurem, seal abi kõige lähem: kass ristiti õpetajate poolt ümber karuks ja anti talle luuletuse järgi nimeks Karu-Pätsu.

Esimesel kahel aastal toimus Karu-Pätsu sünnipäev järgmise kava järgi:

- hommikuringis saime tuttavaks laste mängukarudega, laps jutustas oma karust(karu nimi, kuidas ta selle karu endale sai)
- mängisime koos karudega laulumänge;
- sõime koos Karu-Pätsu sünnipäevakooki.

Kolmandal aastal palusime, et lapsed koos emade-isade või õdede-vendadega valmistaksid Karu-Pätsule sünnipäevaks kaardi.

2005.aasta sügisel olime me juba tervistedendav lasteaed ja tuli idee korraldada mängukaru sünnipäev spordipäevana Koigi võimlas.

Rühmaruumi seinale ilmus teade:

Karu-Pätsu pidas sünnipäeva. 2005

Novembrikuus valmistusime juba neljandat korda lasteaias mängukaru sünnipäevaks. Tekkis tore mõte seda teha sportlikult. Laste kodused karud said laste tehtud karupildiga kutsed tulla Koigi võimlasse 17.novembril lasteaias Karu-Pätsu spordipäevale.

Neljapäeva hommik oli lasteaias rõõmsalt signinat-saginat täis. Mõned mõmmid olid vanad tuttavad juba eelmisest aastast, uute tulijatega sobitasime sõprust. Võimlas alustasime hommikuringiga, milles teretasime kõiki lapsi ja nende karusid. Siis istusid mõmmid ringi keskele vaatama, kas lapsed oskavad hüpata nagu jänesed, ujuda nagu kalad, roomata nagu ussid, kõndida nagu karud... Oskasid küll ja kohe said nendest nõiutud karud. Mäng nõudis harjutuste tegemise oskust, kiireid jalgu ja tähelepanu. Edasi said kõik karujälgedes kõndida, mis nii väga lihtne ei olnudki. „Karu ja marjuliste“ mängus selgus, et „karudki“ tahaksid hea meelega majas elada. Ja „marjulised“ pidid koju jooksmisel hästi kiired olema, sest aeglasematest said uued „karud“.

Järge ootas osavuse proovimine pallimängus. Vahenditeks olid suured ja väikesed pallid ja vaata imet!... ka supikulbid! Suurt palli tuli veeretada, väikest palli aga kulbiga kanda. See tekitas osavõtjate hulgas suurt elevust.

Vahepeal olid mängukarudel käpad kangeks jäänud. Võtsime nad koos meiega mängima. Pikas hanereas kõndisime mööda saali ja lugesime sõnu: LIND-LOOM-KALA-LIND-LOOM-KALA..... Vahepeal sekka kostnud sõna KARU käskis koos oma karuga joosta võimlemispingile isuma. Lõpetuseks mängisime Karu-Pätsu lemmikmängu „Õhupalli puhumine“. Selgus, et see mäng hakkas meeldima ka lastele ja nende karudele.

Lasteaias ootasid lapsi pidusöögid: sünnipäevakook ja terve kandikutäis tervislikke juur-, ja puuvilju, mida kommi asemel hea näksida. Iga laps sai Karu-Pätsult õhupalli ja karukleepsuga diplomi. Iga mängukaru sai kaardi, mille peal olid karukleeps, Sipsik ja salm:

MIDA ROHKEM SPORTI TEED,
JOOKSED, HÜPPAD, UJUD VEES,
SEDA OSAVAM ON KÄSI,
TUGEV JALG JA SA EI VÄSI.

Niiskel 2006. aasta sügisel sai Karu-Pätsu kasukas kütmata lasteaiamajas juurde eriliselt teistmoodi lõhna ja Karu-Pätsu mänguaeg meie lasteaias oli sellega otsas. Sünnipäevalapse ametit hakkas pidama suur pruun mängukaru, kes meie lasteaias juba pool aastat ilma nimeta oli elanud. Kailys pani karule nimeks Marit-Pätsu.

Marit-Pätsu spordipidu 2006.

1. Hommikuring. Teretame lapsi ja laste karusid.
Laulumäng „Mängumaalt üks karuke“ koos karudega.
2. Minu karu. Harjutused karuga.
  - Laps kannab karu enda ees kätel.
  - Laps kannab karu kõrgel pea kohal.
  - Laps kannab karu kaisus, ise liigub tagurpidi.
  - Laps liigub kükakil.
  - Laps paneb karu kaenla alla, selja taha, pähe.
  - Laps kannab karu kurvalt, rõõmsalt, imestades, salaja.
  - Liikumine nii, et jalg on raske ja peab seda järele lohistama.
  - Pea on raske.
  - Käsi on raske.
  - Selg on raske.
  - Lõpuks otsib igaüks endale hea paiga, pikutab ja kuulab koos karuga vaikset muusikat.
3. Kuidas kõnnime?
Tamburiinilöögid - karu kõnnib.
Triangel – linnuke lendab.
Kastanjetid – jänes hüppab
4. 2 nõõri on kõrvuti
  1. Hüplemine edasi – nõõre ei puuduta.
  2. Hüplemine edasi jalalt jalale.
  3. Harki kokku hüplemine – harki joonte peal, kokku joonte vahel.
5. Karu süles. Liisusalm.
Mõmm – mõmm. Karumõmm.
Näita meile kápakesi.
2 korda kannaga, kaks korda varbaga.
2 korda kannaga, kaks korda varbaga.
Mõmm! Näitame oma karuga.
Mõmm, mõmm, Karumõmm,
näita meile kõrvakesi.
2 korda parema käega vasaku põlve peale,
2 korda vasaku käega parema põlve peale
mõmm!

6. Mäng „Nõiutud karud“

Nõidkaru hakkab karusid taga ajama. Keda puudutab, jääb seisma käed laiali. Teised karud võivad neid nõidusest päästa.

7. Laulumäng „Karuke“

Metsas kõnnib karuke,
mett ta otsib endale.

Kõnnib, kõnnib karuke,
puhkama jääb mättale.

Lapsed metsa lähevad,
Karukest nad märkavad.

Ärka, ärka, karuke.
Püüa kinni lapsuke.

8. Karuharjutused.

Otsi omale sõber. Üks on suur karu ja teine väikekarupoeg. Suur karu teeb harjutusi suurelt ja väike karu väiksel.

- Karud lähevad oma pesast toitu otsima. Suur karu läheb pikkade sammudega ees ja väike karu lühikeste sammudega järel.
- Äkki kuulevad hääli. Suur karu sirutab pikaks vaatama, aga väike karu hirmuga hästi maadligi ja madalaks.
- Suur karu hakkab ka kartma ja läheb maadligi madalaks. Selle peale muutub väike karupoeg hästi julgeks ja sirutab ennast pikakas vaatama.
- Metsast kostab kõva plärts! Väike maadligi madalaks, suur vaatama pikaks.
- Oi, oi, oi, aeg on jalga lasta. Suur aeglaselt lontides ja väike hästi kiiresti ja kribinal.

9. Ajaleht – see on lõbus.

- Mängijad tantsivad ümber ajalehe karutantsu. Kui muusika katkeb, peab seisma ajalehele. Iga kord võetakse 1 ajaleht vähemaks. Mäng lõpeb siis, kui kõik peavad ühel ajalehel olema.
- Ajalehe jalgpall.
- Ajalehest tehakse pall ja lüüakse seda jalaga.
- Jalgpall läbi binokli. Ajalehest jalgpalli lüüakse jalaga, kuhu lüüa, vaadatakse läbi binokli.

10. Karukujud.

Paarilised liiguvad koos muusikaga ja on mängult karud. Kui muusika katkeb, peavad naad moodustama koos kuju:

- Ainult põlved koos.
- Ainult käed koos.
- Ainult jalad koos.
- Ainult seljad koos.

11. Lõpetamine koos karuga

Patsutan, patsutan,
karu põski patsutan.
Ja kui lõpeb patsutus;
hakkab hoopis silitus.

Silitan, silitan,
karu peakest silitan
Ja kui lõpeb silitus,
hakkab hoopis näpistus

Näpistan, näpistan.
Karu käsi näpistan.
Ja kui lõpeb näpistus,
hakkab hoopis koputus.

Koputan koputan,
karu reisi koputan.
Ja kui lõpeb koputus,
hakkab hoopis vajutus

Vajutan, vajutan,
karu sääri vajutan.
Ja kui lõpeb vajutus,
algab hoopis venitus.

Venitan, venitan,
karu nina venitan.
Ja kui lõpeb venitus
algab hoopis paitus.

Paitan, paitan,
karu kukalt paitan.
Ja kui lõpeb paitus,
algab hoopis vaikus.

Vaikust on vaja selleks, et lasteaia Karu- Pätsu tahab mulle salajuttu rääkida. Tahate ka salajuttu teada? Karu- Pätsu ütles, et me peame nüüd lasteaeda minema, sest seal ootab meid kandikutäis head ja veel paremat.

2007. aastal kutsus Marit-Pätsu lapsed ja nende karud võimlasse karujahile.

Lasteaias

Tutvusime laste karudega, mõõtsime karusid sentimeetirihmaga, kaalusime köögikaaluga ja märkisime tulemused tabelisse.

Võimlas

1. Hommikuring karudega. Iga laps ütleb oma karu kohta midagi.
2. Täna kutsub lasteaia Marit-Pätsu teid kõiki karujahile. Mida oleks vaja, et jaht õnnestuks? Teravaid silmi. Kontrollime üle. Ja et sinu karu ka teaks, kuidas silmi peab näitama, teeme talle ette:
Mõmm-mõmm. Karumõmm,
näita meile silmakesi, kõrvakesi, käpakesi.
Mida peab karujahile minnes teadma? Kus karu elab.
Kuidas karukoopa üles leiame? Karujälgede järgi.
3. Läheme mööda karujälgi: mina oma karuga kõige ees ja teie meie järel.
Olen suur jahimees, lähen karujahile.
Ees on mägi.
Ei saa ülalt, ei saa alt, ei saa ümbert.
Aga mina lähen üle mäe. Ronin, ronin, ronin. Vouh, oli see vast raske töö!
(Astume tasakaalupingile ja kõnnime üle koos oma karuga).
4. Saime üle mäe ja hakkame mängima Vilemängu. Karud istuvad mäele ja vaatavad.

Teie kõnnite ringi ja naeratate igauhele, keda te kohtate. Kui vilistan 2 korda, võtad omale sõbra ja kõnnite kahekesi. Kui vilistan 3 korda, teete kolmekesi väikese ringi ja võtate kätest kinni. Nüüd kõnnite hästi väikeste sammudega ja nüüd hästi pikkadega.

5. Läheme edasi .

Olen suur jahimees,
lähen karujahile.

Ees on jõgi.

Ei saa ülalt. Ei saa alt, ei saa ümbert.

Aga mina lähen üle puusilla pat-pat. Vouh, oli see vast raske töö!

6. Nüüd hakkame mängima mängu, Loom, lind, kala, karu. Kõnnime ringi hanereas ja loeme:

Loom, lind kala, loom, lind, kala. Kui ütlen sõna karu, peate jõkke jooksuma. Võtame oma karud ka mängima.

7. Olen suur jahimees, lähen karujahile,

lähen üle mäe, ronin, ronin, ronin,

lähen üle puusilla, pat-pat..

Ees on roostik.

Ei saa ülalt, ei saa alt, ei saa ümbert.

Aga mina lähen läbi. Sah – sah- sah. (Maas on hokikepid risti-rästi)

8. Hakkame mängima mängu Töökad mesilased. Miks?

Sest roostikus on nende pesa.

Mesimumm, mesimumm, lendab õielt õiele.

Tööd on palju ja ta peatub iga õie peal.

Mesimumm, mesimumm, kodu kaugel on,

kuid ta jõuab tagasi, kui kell lööb 10: pomm ...pomm...

V: kaks plastmasskaussi ja väikesed klotsid.

9. Olen suur jahimees, lähen karujahile.

Lähen üle mäe, üle puusilla, läbi roostiku,

ees on soo. Ei saa ülalt, ei saa alt, ei saa ümbert, aga mina lähen läbi lirts-lirts.

Vouh. Oli see vast raske töö.

Soo ületamine. (Maas on klotsid ja plaadid.)

Soos elavad linnud. Mängu nimi on Öö ja päev. Selles rõngas elavad tihased, siin varesed ja siin varblased. Kui on päev, tulevad nad oma pesast välja ja lendavad ringi. Kui on öö, tuleb öökull neid püüdma, aga linnud peavad pessa jõudma.

10. Olen suur jahimees, lähen karujahile.

Lähen üle mäe, lähen üle puusilla, läbi roostiku, üle soo.

Ongi koobas. Mängime mängu: Karuoti koobas.

Karuoti koopa kõrval

korjan seeni-marju.

Tuleb karu mõminal,

jooksen ruttu varju.

11. Karu pole näha, peame vist koopasse minema. (Ronimine mati alt läbi)

Siin on pime, ei näe midagi.

Keegi mõmiseb, see on vist karu -

Ruttu tulnud teed tagasi: läbi soo lirts-lirts, läbi roostiku sah-sah, üle puusilla pat-pat, üle mäe ronin-ronin, mööda karujälgi koju tagasi. Saigi otsa me jaht. Karu ajas meid kuni koduni taga.

Pärast läks koopasse tagasi ja rääkis kõikidele karudele:

Läksin mööda teed üle mäe, nägin maja, katus peal,
seinad palkidest ja põrand ka all.

Kõndisin ühe ukse juurde ja andsin uksekella: trill-trill.

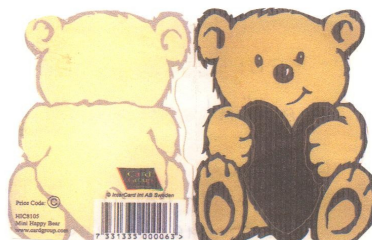
Kõndisin teise ukse juurde ja andsin uksekella: trill-trill.

Keegi ei vastanud. Läksin ühe akna juurde ja vaatasin sisse.

Läksin teise akna juurde ja vaatasin sisse.
Oot-oot, mõtlesin, lähen vaatan kas võti on mati all.
Näe, ongi, keerasin ukse lahti triks-traks ja läksin sisse.

Niimoodi läks jutt metsa laiali. Meie oleme nüüd teised karud ja räägime seda juttu oma karudele edasi. Algame nii, et üks karu läks mööda teed ja üle mäe... Meie karud räägivad ka kindlasti seda juttu edasi sinu kodus sinu mänguasjadele. ... Aga nüüd karujahist. Kas läks untsu? Miks Marit-Pätsu meid üldse jahile kutsus? Mina tean, ta tahtis vereta jahti. See tähendab: jahti peetakse fotoaparaadiga. Kas visatakse? Ei, tehakse pilte. Kas meie saime pilte? Mitu pilti? Kas see on hea jahisaak? Aga Marit-Pätsul läks kõht tühjaks. Nüüd peame minema lasteaeda ja vaatame, mida ta meile sünnipäevaks pakub!

Lasteaias ootas kandik porgandite ja õuntega, kringlid ja tänukirjad.

TÄNAN

JA TEMA KARU
MINU SÜNNIPÄEVALE
TULEMISE EEST.

LASTEAIJA MARIT-PÄTSU
30. NOVEMBER 2007

TÄNAN

JA TEMA KARU
MINU SÜNNIPÄEVALE
TULEMISE EEST.

LASTEAIJA MARIT-PÄTSU
30. NOVEMBER 2007

Ka järgnevatel aastatel olid Marit-Pätsu spordipäevade kavas põhiliselt karuteemalised mängud. Mõned mängud kordusid mitmel aastal, igal aastal otsisime ka uusi karumänge, mõnikord pidime mängu ümber kohendama. Traditsiooniliselt olid igal aastal spordipäeval kodused mängukarud, Marit-Pätsu sai kingituseks omavalmistatud kaarte ja ise jagas ta tänukirju lastele ja nende karudele.

2010. aasta perepäev.

Tegevused olid jagatud keskustesse: minivõileibade valmistamine, Marit-Pätsule kaardi kleepimine, karuõimlemine ja karumängud. Kõik osalejad soovisid Marit-Pätsule palju õnne ja kinkisid kaardi. Lõpuks mängisime kõik koos laulumänge ja lasksime tikuvõileibadel hea maitsta.

Lasteaia Karu-Pätsu sünnipäev (sotsiaalsete oskuste õpetamise mudeli põhjal).

● **Vajaduse määratlemine.**

Õpetaja selgitab lastele, kuidas käituda sünnipäeval. Lapsed lähevad järjekorras, trügimata sünnipäevalapsele õnne soovima ja oma kaarti andma. Viisakas käitumine näitab sünnipäevalapsele, et me hoolime temast ja tulime talle sünnipäevale. Kaardi andmisel kasutame sõna „palun.“ Söömisel palume viisakalt abi naabrit, kui me ise ei ulata laualt võtma meelepärast toitu. Kui keegi palub teilt abi, siis ulatage talle, kasutades sõna „palun“. Kui me abistame üksteist ja käitume viisakalt, siis tuleb meil kindlasti tore pidu, kus kõigil meeldib olla ja kõikidel on hea tuju.

● **Sissejuhatus**

Õpetaja: „Täna on teil kaasas oma kodused kaisukarud. Miks?”

Lapsed: „Lasteaia Karu-Pätsul on sünnipäev.“

Õpetaja: „Kas teil on peale kaisukaru veel midagi kaasas?“

Lapsed: „Kaardid Pätsule sünnipäevaks.“

Õpetaja: „Kas me jookseme nüüd kõik koos Pätsule õnne soovima?“

Lapsed: „Ei. Me läheme üksteise järel kõndides.“

Õpetaja: „Aga miks me peame üksteise järel minema?“

Lapsed: „Pätsu ei saa korraga meie õnnesoove ja kaarte vastu võtta. Siis me peame korda mööda seda tegema. Sünnipäeval peab käituma viisakalt. Külas peab alati viisakas olema“

Õpetaja: „Ja, teil on õigus. Aga kuidas te käitute lauas?“

Lapsed: „Viisakalt.“

Õpetaja: „Kuidas viisakalt?“

Lapsed: „Räägime vaikse häälega. Kingitust andes ütleme: palun! Kui me ei ulata torti võtma siis palume, et naaber ulataks. Talle vastame: aitäh!“

Õpetaja: „Tublid olete, et teate kuidas viisakas laps käitub, aga nüüd võtame siia koridori rivisse ja läheme Pätsule sünnipäevale.“

● **Sotsiaalse oskuse komponentide määratlemine. Õpetaja ütleb käitumise järjestuse.**

1. Oota oma järjekorda

2. Kasuta viisakussõnu „palun“ ja „aitäh“

3. Ole lahke ja abista enda kõrval istuvat last.

4. Räägi vaikse häälega.

5. Ole rõõmsas tujus ja naerata.

● **Sotsiaalsete oskuste modelleerimine.**

Õpetaja palub ühel lapsel näidata kuidas ta läheb ja õnnitleb. Kui ettenäitav laps teeb kõik õigesti, jääb ta rivis esimeseks.

● **Käitumise harjutamine.**

Teised lapsed vaatavad, kuidas õnnitlevad ees olevad lapsed. Õpetaja kiidab neid, kes õnnitlesid viisakalt ja vaikse häälega.

Valik: Kõik lapsed lähevad Karu-Pätsule õnne soovima.

Rollimäng: Lapsed on kõik viisakad külalised

Täiendamine: Kui keegi käitub halvasti juhib õpetaja sellele tähelepanu.

Kinnitamine: Õpetaja kiidab neid, kes olid viisakad ja Karu-Pätsu palub lapsed lauda.

Diskussioon: Sünnipäeva lõpul arutavad lapsed, kas nad saavad omandatud oskusi ka igapäevaelus kasutada ja millal.

● **Rakendamine.**

Lapsed saavad nukunurgas mängida nukkude sünnipäeva.

● **Iseseisev kasutamine**

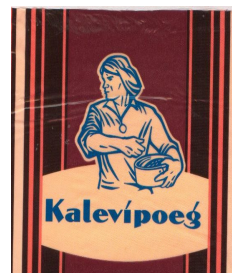
Vanematele räägitakse laste käitumisest Karu-Pätsu peol ja palutakse neil suunata lapsi kodus ka nukkudega mängimisel seda rakendada või külla minnes.

● **Jätkuvuse kindlustamine.**

Laste sünnipäevade pidamisel ja mängudes käitub õpetaja ise ka sotsiaalselt kohaselt.

4. Kalevipoeg

- liikumise ja tervise väärtustamine
- Kalevipojaga seotud muistendite jutustamine
- Kalevipojaga seotud paikadesse reisimine
- looduse väärtustamine

Kogemused, muljed ja suhtumised kujundavad lapse tundemaailma. Oluline osa selles protsessis on tutvumisel esivanemate vaimuvaraga. Rahvas armastab ühesugust, tuntut, püsivat nii kommetes, toitudes kui ka raamatute ja laulude juures. Meie juured on meie rahva pärimustes ja on oluline, et lapsel oleks juba maast madalast võimalus avastada end lauludes, mängudes, vanades lugudes.. (Teedumäe, L., 2000; Tuulik, M. 2007)

Kuidas me lasteaed endale Kalevipoja nime sai.

Eesti Päevaleht on selle kokku võtnud mõned aastad tagasi nii: kolhoos pärandas oma nime kohalikule lasteaiale. Kohalikud hakkasid lasteasutust ristides mõtlema, et kahju, kui väärt nimi läheb koos kolhoosiga hingusele. Tegelikult juhtus lugu ise nii: Lasteaiale nime otsimist alustasime siis, kui lasteaed sai kümme aastat vanaks ja oli meie arvates paras aeg nime panemiseks. Kaspar pakkus lasteaia nimeks Siidisiili lasteaed. (Siidisiil oli nende hästi pehme karvaga kassipoeg). Lapsevanemad pakkusid Pipide Lasteaed ja Segasumma suvila.

2003. aasta veebruarikuus käisid lasteaia poisid raamatukogus Võlulaegast avamas ja mehiseid raamatuid uurimas. Koos vaadati autode ehitust ning kuulati väikese motorrolleri juhtumistest. Üheks lemmikraamatuks tunnistasid poisid Eno Raua „Kalevipoja“, mis jättis poistele salapärase ja põneva mulje (Nõlvak, E., 2003). Kalevipoja raamat laenutati lasteaeda ja igal lõunal loeti 1 jutt unejutuks. Sellest sai alguse lastel suur Kalevipoja – vaimustus. Kodustelegi jutustati Kalevipoja vägevusest ja tegemistest. Ühel päeval ütles õpetaja Airi: „Otsime oma lasteaiale nime, võiks olla siis ju Kalevipoja lasteaed nagu vanasti kolhoosi ajal oli.“ Lapsed olid selle nimega kohe nõus, nõusse jäid ka lastevanemad ja 8. mail 2003. aastal kinnitas Koigi Vallavolikogu lasteaia nimeks Koigi Lasteaed „Kalevipoeg“. Lasteaia moto valisime eeposest „Kalevipoeg“, 2003. aasta sügisel kirjutas meie muusikaõpetaja Maive Loorits lasteaiale oma laulu, mis sai pealkirjaks „Lasteaed „Kalevipoja“ laul“.

Lasteaia laulus on read:

MA KASVAN SAMA SUUREKS NAGU KALEVIPOEG,

MA TREENIN SAMA TUGEVAKS KUI KALEVIPOEG.

Koos Kalevipoja nimega saime ka idee lasteaias Kalevipoja mängu läbi viia. Just sellise nimega mängud olid kolhoosiajal olemas olnud: osalesid neis Rakvere, Paide ja Pärnu rajooni Kalevipoja kolhoosid. Meie Kalevipoja sügismängudel on traditsiooniks palliviskamine.

Talvemängudel kelgutame ja müttame lumes.

Kevadmängud on juba mitu aastat olnud üks osa lasteaia südamenädala üritustest.

2011. aasta kevade südamenädalal oli ühe päeva nimi „Siili ja Kalevipoja võimlemine“. Päev algas hommikuvõimlemisega: olime suured kui Kalevipojad ja väiksed kui siilid ning tegime Kalevipoja -koogutusi. Et Kalevipoja mängu pole kirjandusest kuskilt võtta, kohandasime Kalevipojale mängud „Suur-Tõll“ ja „Vanapagana hobune“. Õues mängisime mängu „Rebased ja siilid“ ning tegime siilidele karusselli ja langevarjusporti.

Lasteaia laulul on ka read:

MA ÕPIN SAMA TARGAKS NAGU KALEVIPOEG,
SIIS RAHUL ON MU EMA JA ISA.

2004. aasta veebruaris käisid meie lasteaia kaks õpetajat Tartu Hea Alguse Koolituskeskuse koolitusel, kus Taimi Schmidt ütles neile kuldaväärt sõnad: „Teil on lasteaial nii hea nimi. Peate hakkama mõtlema, kuidas seda nime panna lasteaeda teenima“. Mingi aja oli meil liikunud lasteaia mõtte koostada Keskkonnainvesteeringute Keskusele projekt, et saada raha laste ja lastevanemate ekskursiooniks mõnda Eestimaa kaunisse paika. Nüüd panime kaks asja kokku ja 15. märtsiks oligi valmis projekt „Kalevipoeg reisib“, et sõita Kalevipojaga seotud paikadesse Lääne-Virumaal ja Jõgevamaal. Järgmistel aastatel hakkas juba kehtima reegel: Mida rohkem kordunud, seda kergemini kordub. Igasugusel protsessil on kalduvus korduda kergemini ainult sellepärast, et ta on varem juba esinenud. (Tuulik, M, 2006). Õeldud on see väärtuste kujundamise protsessi kohta, aga väga iseloomulik sellele, mis meie lasteaia edasi juhtuma hakkas: järgnesid uued ekskursioonid Kalevipojaga seotud paikadesse: Viljandimaa ja Emumägi(2005), Võrumaa (2006), Jõgevamaa (2007), Tallinn ja Harjumaa (2008), Järvamaa (2010). Oleme nende aastatega külastanud vähemalt kahtekümmend viit Kalevipojaga seotud paika, iga kord rääkinud selle kohaga seotud rahvapärismi ja mõne looga oleme sidunud laste tegevuse. Igal aastal oleme lasteaia jaoks koostanud õppevahendi reisil nähtust ja kuuldust. Reisikirja minivarianti oleme tutvustanud „Koigi Vallalehe“ kaudu lastevanematele ja vallaelanikele. Võib-olla ssee oligi põhjuseks, et 2010. aasta ekskursiooniks saime rännuhuvilist rahvast kokku suure bussitae.

Kuidas me liisku heitsime.

Võtsime suuna Saadjärve äärde, sest just siin oli meil piknik plaanis. Piknikupaigaks valisime Tabivere küla juures Voldi järvekalda. Koht oli väga tähelepanuväärne selle poolest, et jäi kahe Põltsamaa vahele: lõuna poole mõned kilomeetrid paiknes Põltsamaa küla, põhja poole Põltsamaa linn.

„Kalevipoja“ eepose üks olulisemaid kohti on liisuheitmine. Vennad läksid liisku heitma, kes

kuningaks saab. Kui nad olid kolm päeva käinud, tuli neile järv vastu. Järv oli kõrgete kallastega. Kõige vanem vend otsustas, et paik on liisuheitmiseks igati sobilik. Valiti kolm kivi, millega vennad kaugust pidid viskama. Kivid kanti kalda lähedale ja seati ühele joonele. Kelle kivi kõige kaugemale üle järve maa peale langeb, see pidi kuningaks tõstetama.

Kõigepealt tuli vanemal vennal visata. Ta keerutas kivi ja saatis selle lendu. Kivi lendas nagu tuul ja kukkus järve, üsna teise kalda lähedale. Kohisedes tõusis vahune vesi vastu taevast ja kivi vajus järve põhja. Hoogu võttis teine vend ja vihinaga läks rahn lendu. Ta tõusis pilvedeni, siis hakkas hoogu kaotama ja kukkus maa poole. Viimaks kukkus kivi kalda äärde järve nii, et pool kivi oli vees ja teine pool kaldal. Nüüd tuli kolmanda venna kord. Võimsa käega keerutas ta kivi ja laskis selle lendu nii, et kõik ümberringi kohises. Kivi ei tõusnud küll kõrgele, kuid kukkus maha üle järve kuivale maale. Nii pidi noorem vend taeva tahtmist mööda kuningaks saama. Järvest toodi vett ja kõige noorem vend pühitseti kuningaks.

Et asusime Kalevipoegade liisuheitmise paigas, ei saanud meiegi jõukatsumiseta läbi. Meie viskamine oli küll tagurpidi – järve poolt maa poole. Aga selles oli kindlasti süüdi see, et me Kilplast tulnutenäa mõnikord tagurpidi toimetama kipume.

Lastealastest viskas palli kõige kaugemale Aivar – 29 sammu. Isadest viskas palli kõige kaugemale Aivari isa Aivar – 38 sammu. Maidu ja Eriku ema Margit ning Markeli ja Aneti ema Anu viskasid mõlemad 27 sammu.

Kuidas me vägikaigast vedasime.

Viljandi järve ääres, kus oli Kalevipoja ja Vetevaimu jõukatsumise koht, avastasime, et täitsa kogemata oli meile kaasa sattunud vägikaigas. Vägikaikavedu said soovijad proovida. Kes neist oli Kalevipoeg ja kes Vetevaim - seda teavad ehk asjaosalised ise.

Kuidas me linna ehtasime.

Kalevi-Liivale oli Kalevipoeg matnud kõik oma tähtsamad varandused maha. Et keegi neid kätte ei saaks, kandis ta järve Kalevi-Liiva peale. Otsekohe, kui keegi oleks hakanud liivamäge kaevama, oleks järvevesi kaevajale karistuseks kaela voolanud. Ükskord tuli Kalevipoeg Soomest ja kandis kuuehõlma sees liiva linnaehitamise jaoks. Äkki nägi ta, et suur härg jõi ainsa sõõmuga järve tühjaks ja tegi järvepõhja oma sügavad jalajäljed. Kalevipoeg pillas liiva maha ja sellest tekkis suur liivamägi. Nimeks saigi koht sealpeale Kalevi-Liiva.

Peale sööki võtsime kaasa ämbri kühlite ja labidatega ning ronisime mäe otsa. See oli tõeliselt suur liivamägi ja pidi see alles suur kuub olema, kuhu hõlma see liiv ära mahtus. Aga igal juhul oli meil kindel plaan Kalevipoja poolelijäänud töö ära lõpetada ja siia uhke linn ehitada. Ja tehtud see sai.

Kalevipoja teema on üks osa meie lasteaia õppekavast.

Mina ja keskkond. Mina ja teised.

Kalevipoeg	3-aastane	4-aastane	5-aastane	6-aastane	7-aastane
	Teab, et Kalevipoeg oli kuningas Teab, et Kalevipoeg oli suur ja tugev.	Tunneb ja nimetab Kalevipoega pildilt Teab Kalevipoja kuningaks saamise lugu – viskas kivi kõige kaugemale	Meie lasteaia nimi on Kalevipoeg Lasteaial on Kalevipoja laul Kalevipoeg hoolitses rahva eest – kündis põldu ja külvas vilja	Teab mõnda Kalevipojaga seotud muistendit: siilile kasuka kinkimine hobuse ostmine kuningaks saamine	Teab mõnda Kalevipojaga seotud kohamuistendit: Valgehobusemäe tekkimine Munamäe tekkimine Kalevi-Liiva tekkimine

Sügisel septembrikuus, kui on lasteaia sünnipäev, räägime Kuningaks saamise lugu. Oktoobris metsloomade nädalal oleme rääkinud Siilile kasuka kinkimise lugu, kevadel künnipäeval aga sellest, kuidas Kalevipoja endale hobuse sai ja kündma hakkas.

2009. aasta septembris oli Suurte siilide rühmas terve nädala jooksul teemaks „Muistsed lood Kalevipojast“. Nädal algas uue raamatu „Kalevi kotkalend“ lugemise ja illustatsioonide vaatamisega, järgnesid lood Kalevi ja Linda pulmast, Kalevi surmast ja Kalevipoja sündimisest, Kuningaks saamisest, Laudade toomisest ja siilile kasuka kinkimisest. Iga jutule joonistasid lapsed pilte. Trükitud juttudest ja laste piltidest panid rühma õpetajad kokku raamatu, mille nimeks sai „Meie raamat Kalevipojast“. Raamat hakkas täienema. Märtsikuus rahvakultuuri nädalal tutvusid lapsed eesti kindakirjadega ja koostasid ise mustrid. Need sai kleebitud raamatusse Kalevipoja juttudele kaunistuseks. Lisasime raamatusse lood ning pildid ekskursioonil nähtud paikadest. Näitasime oma raamatut Järvamaa Alushariduse 3. konverentsi „Lasteaed – rahvuskultuuri kandja“ õppevahendite näitusel teiste lasteaegade õpetajatele.

Lasteaia motole põhinev näidend:

Kalevipoja reis maailma otsa, mai 2005

Tegelased:

Kalevipoeg kannupoiss

Sulevipoeg Lapi tark

Olevipoeg Kaaren

Alevipoeg Sõnatark

pääsukesed: tütre

Keeletark:

Kalevipojal tuli tahtmine sõita maailma otsa – sinna, kus taevast ja maa kokku puutuvad ja kuhu pole astunud veel ühegi inimese jalg. Tark lind Kaaren kuulis, mida Kalevipoeg kavatses ja ütles:

KAAREN: Kui sa näed sinist vett ja kallast, kus kasvab pilliroog, siis koputa parema jalaga vastu maad. Värav läheb lahti ja sa leiad maailma lõpu üles.

Kui Kalevipoeg seda kuulis, kutsus ta kohe Sulevipoja enda juurde ja ütles:

KALEVIPOEG: Võta kirves ja raiu suur tamm maha. Sellest tammest tee laev.

Sulevipoeg aga kostis vastu.

SULEVIPOEG: Kust ma nii tugeva mehe leian?

Otsiti, otsiti, aga ei leitud. Toodi kohale Sõnatark Soomemaalt. Tark ütles Kalevipojale:

SÕNATARK: Laeva pead endale tegema rauast. Puust laeva panevad virmaliste tuled põlema.

Kalevipoeg laskiski ehitada laeva selgest hõbedast. Laevale pandi nimeks „Lennuk“. Laeva tüürimine anti Keeletarga hooleks, kes tundis kõikide lindude ja loomade keeli. Kalevipoeg laskis endale teha kullast ja kõikidele teistele hõbedast riided. Varahommikul asus „Lennuk“ teele ja võttis

suuna põhja poole, kus maailma lõpp arvati olevat. Kui laev oli mõned päevad teel olnud, tuli suur torm, mis kestis 7 päeva. Lõpuks lõpetas tuul puhumise ja laev jõudis võõraste randa.

Keeletark hakkas pääsukestelt aru pärima.

KEELETARK: Pääsukesed, kus me oleme?

PÄÄSUKESED: Külmal Põhjamaal.

Sõideti edasi. Varsti jõuti sellele maale,

Kus need kuked sõivad kulda,
kuked kulda, kanad karda,
haned haljasta hõbedat,
varesed vana vaskeda.

Kus need kasvud kasvasivad,
kapsad kuuse kõrguseksi.

Rändurid läksid võõrast maad vaatama. Sammusid maha hulga maad, ilma et oleks ühtki lindu või looma kohanud. Väsinud mehed heitsid puu alla puhkama. Järgmisel hommikul tulid Lapi Targa Hiiglatütred lehmadele kapsalehti korjama. Nad panid mehed põlle sisse ja viisid koju. Kodus küsis isa:

LAPI TARK: Mis te tõite kapsaaiast?

TÜTRED: Leidsime kapsa alt kirbud pikutamast.

Lapi Tark tahtis asja uurida ja andis meestele mõistatuse:

LAPI TARK: Kuidas laulab kägu?

Mehed mõistsid ja kostsid vastu.

ALEVIPOEG: Kukku – kukku, leib lukku,
võti vanamoori tasku.

LAPI TARK: Kuidas laulab lõoke?

SULEVIPOEG: Tiide – liide, taade – laade,
sirts – sirr.

LAPI TARK: Kuidas laulab ööbik?

KALEVIPOEG: Kiri- küüt, kiri – küüt.
Tüdruk, tüdruk, too piits,
too piits. Plaks- plaks.

Nüüd sai Lapi Tark aru, et tal inimestega tegu on ja ütles oma tütardele:

LAPI TARK: Viige kohe mehed sinna tagasi, kust tenad tõite.

Aga ka mehed tahtsid Lapi Targalt ja ta tütardele üht – teist pärida.

LAUL: MIS KOLLETAB ROHU SEES JUST NAGU PÄIKE.....

Lahkumisel ütles Lapi Tark Kalevipojale.

LAPI TARK: Kaaren on sind halvasti juhatanud, Seal, kus on sinised lained ja kallas, on küll värav, aga see ei vii maailma otsa.

Tüdrukud pistsid mehed põlle sisse, viisid nad laeva juurde ja puistasid laeva. Siis puhusid nad neile tugeva tuule, mis laeva kohe merele viis.

Kalevipojale tuli äkki kange kojuigatsus kallale ja ta ütles:

KALEVIPOEG: Keerake laev ümber! Läheme koju tagasi.

Laev keeratigi ümber ja jõudis varsti Viru randa, kodused linnud aga laulsid ränduritele niimoodi:

OMA MAAL ÕITSEB ÕNNI,
KODUS KASVAB KASU PAREM!
KODUS TUNNVAD ÕUEKOERAD,
TULEB TUTTAV TERETAMA,
SUGULANE SOOVIMAIE.
PAISTAB LAHKELT PÄEVAKENE,
PAISTVAD TAEVATÄHEKESED

5. Kilplased.

- rahvapärandi tutvustamine
- laulu- ja liikumismängude mängimine

Kreutzwaldi järgi olid kilplased pärit Järvamaalt Peetri kihelkonnast Uppakallo külast, mis liideti 1840. aastal Koigi mõisaga. Uppakallo küla asupaik on meie lasteaia akendes kenasti paista veidi rohkem kui kiviviske kauguselt otse üle heinamaa. Eks sellepärast ehk kilplased meid võimlasse palusidki. Meie omakorda kutsusime kampa naaberlasteaedade lapsed, et seltsis segasem ja, mis peaasi, lõbusam oleks. (Kreutzwald, F. R., 1953)

Kuidas kilplased meid võimlasse kutsusid.

Ennemuiste elas rahvas, keda kilplasteks kutsuti. Kilplased olid tuntud oma mõistliku meele ja targa aru poolest. Maailma valitsejad hakkasid kilplasi endale nõuandjaks palkama. Ja varsti oli lugu sealmaal, et Kilpla külla mitte ühtki meest ei olnud jäänud ja küla naised pidid nüüd ka meeste tööd ära tegema. Pole siis ime, et põllud raisku läksid, kari kehvaks jäi, hooned lagunema hakkasid ja tööriistad lohakil seisis. Kilpla küla naised seadsid kokku pika kirja, kus kurtsid oma muret ja häda ja palusid meestel aega viitmata koju tagasi tulla. Meestel läkski süda haledaks, nad tulidki kodumaile käima. Kogu oma suure tarkusega ei osanud nad ära imestada, kuidas nii lühikese ajaga kodune elu oli saanud minna tagurpidi.

Nüüd oli tarvis nõu pidada, mida ette võtta, et võõrad valitsejad neid enam nõuandjateks ei ihkaks.

1. NÕUPIDAMINE:

Ja võtsidki kilplased vastu tähtsa otsuse:

TARKUSEST TEKKIVA KAHJU VASTU POLE MUUD ABI KUI RUMALUS.

Ühisel meelel otsustati nõukoda ehitada, kus edaspidi oleks hea üheskoos igasugu narrusi ja tobedusi välja mõelda. Kõigepealt otsustati nõukoda ehitada inimestest.

NÕUKOJA EHITAMINE.

Et see hea plaan vett vedama läks, läksidki kilplased mäe taha metsa, raiusid hulga puid maha. Nüüd tuli mure, kuidas palgid kohale saada. Suure vaevaga tiriti palgid mäe otsa ja tassiti siis alla. Viimane palk pääses lahti ja veeres ise ehitusplatsile.

Seda nähes hüüdis üks kilplastest:

1. KILPLANE: Oleme ikka rumalad küll. ei osanud arvata, et palgid ise kohale lähevad.

2. KILPLANE: Tehtud viga saab parandada. Viime palgid kõik mäe otsa tagasi ja veretame alla.

PALKIDE VEERETAMINE.

Nii tehtigi. Kui palgid lõpuks kohale olid saanud, hakati ehitamisega pihta. Nõukoda otsustati teha kolmnurkne, et see oma imeliku kujuga kohe kõigile silma hakkaks.

Kui nõukoda valmis oli, läksid kilplased sisse. Niipea, kui värav kinni oli pandud, ei näinud keegi enam sõrmegi suhu pista. Nii pime oli seal.

KILPLASTE VANEM: Katsume valgust kotiga sisse tuua. Kui sellega hakkama saame, oleme me küll hästi kavalad mehed.

1. MÄNG NÕUKOJA EHITAMINE:

Ka meil ei ole nõukoda ja sellepärast peame selle ise ehitama.

1.2 võistlejat peavad „mäest“ üles viima ja alla veeretama 2 võimlemiskeppi.

2.2 võistlejat peavad laduma seinaks 9 suurt klotsi.

3.2 võistlejat peavad toppima kotti valguse (Palli) ja selle nõukojas välja kallama.

Ja ongi meie nõukoda valmis. Suur rõõm on Kilpla külas.

LAULUMÄNG: „KÄI ÜMBER KOIGI RINGI“.

1. KOMMIMASIN:

Juhtus niimoodi, et maailmas suur sõda lahti läks. Selle tõttu tõusis Kilplas soola hind väga kõrgele. Nüüd oli vaja head nõu, kuidas soola odavamalt saada. Pika mõtlemise peale arvati viimaks, et kõige targem oleks sool põllule külvata, kus seda nagu rukist sügisel lõigata võiks.

Iga põllu nurga peale pandi mees vahti (PANNAKSE), et linnud põllule ei saaks minna soolateri nokkima. Valvuritele oli antud karm käsk, et and ei tohi oma jalagagi põllule astuda ja kallist soolavilja ära tallata. Ühel öösel aga jäid valvurid magama.(JÄÄVAD). Hommikul üles ärgates nägid nad tervet karja võõraid lehma põllul ringi sõtkumas. Mehed ruttasid kohe Kilpla külla õnnetusest teatama. Nüüd oli vaja kohe nõu pidada.

2.NÕUPIDAMINE:

Lõpuks võeti vastu otsus: **ET VALVURID SOOLAVILJA MITTE ÄRA TALLAKS, PEAB NAD PÕLLULE VIIMA KANDERAAMIGA.**

2.MÄNG: LEHMAAJAMINE.

Kasvatajad teevad oma kätest kanderaami ja kannavad valvuri põllule. Nii peab ära ajama kõik lehmad.

Ühel kilplasel oli nii virk kana, et ta iga päev uue muna munes. Kui kenakene hulk mune kokku oli kogunenud, pani kilplane need korvi ja asus teele turu poole. Ise arutas ta aga kui palju mune kana muneb ja kui palju sellest raha saab. Et ta jalge ette ei vaadanud, kukkus ta koos munakorviga kõhuli.

3.MÄNG MUNADE KORJAMINE:

Kilplased pilluvad paberist tehtud munasid kastist välja. Lapsed peavad laialikukkunud munad kasti tagasi viima. Kestab seni, kuni kast tühi või teatud aja peale.

Üks kilplane läks mööda teed ja kuulis, kuidas kaks kägu üksteise võidu kukkusid. Üks kägu kukkus Kilpla metsas, aga teine kägu teispool piiri võõra kuuse otsas. (käod kukuvad). Kurvastusega märkas kilplane, et võõras kägu oli kangem kukkuma, kui meie oma.

KILPLANE: Ei oleks õige, kui ma võõrale käole võidu jätan ja oma kägu ei aita.

Ta ronis kohe üles puu otsa. Siis pani ta käed suu juurde ja hakkas kukkuma, nii et mets laksus käes. Vahva kilplane ei lõpetanud enne, kui võõras kägu häbi pärast minema lendas.

LAULUMÄNG „KÄGU“.

Suurest rõõmusest, et Kilpla kägu võidu sai, pandi kommitoru tööle.

2.KOMMITORU.

Jutud kilplaste sõgedatest tempudest jõudsid Uppakallo kuninga kõrvu. Kuningas pani kuulnud lugusid väga imeks, sest tema teada oli Kilpla rahvas väga tark olnud. Uppakallo kuningas saatis sõna, et ta peagi Kilplasse vaatama tuleb. Samuti laskis ta teada anda, et kilplased peavad talle poolele teele vastu tulema. Seejuures ei tohtinud kilplased olla ei jalgsi ega ratsa. Kuninga viimane nõudmine valmistas kilplastele suurt peavalu. Kutsuti kokku nõupidamine.

3.NÕUPIDAMINE:

1.Üks osa mehi hobuse seljas, osa jalgsi peavad kuningale vastu minema.

2. Igaühel oleks hobune, aga nad ei istu mitte sadulas, vaid kõnniks üht jalga pidi maas.

Lõpuks leiti hea nõu:

KUNINGALE MINNA VASTU KEPPHOBUSTEGA: NII ON MEESTEL JALAD MAAS, AGA KEEGI EI SAA ÕELDA, ET NAD HOBUSE SELJAS EI ISTU.

4.MÄNG: KEPPHOBUSTEGA SÕITMINE.

Kilplastel ei ole kasse ja selle pärast olid nad hiirtega üsna kimpus. Üks võõras mees rändas kilplast läbi ja tal oli kass kaasas. Kui kilplased imelikku pikkade vurrudega looma nägi, küsis ta kohe, mis hirmus elukas see on. See on hiirekoer. Et hiired julgusti ringi kõndisid, kargas hiirekoer kohe

hiirtele kallale ja murdis lühikese ajaga neid terve hunniku maha. Kilplased said lõpuks võõraga kaubale ja ostsid hiirekoera 60 raha eest ära. Hiirekoer viidi kohe nõukotta, kus kogukonna vili seisis. Võõras aga asus nobedasti teele, sest kartis, et kilplased äkki ostu kahetsema hakkavad ja oma rikkaliku tasu tagasi nõuavad. Minnes vaatas veel mitu korda üle õla, ega kilplased juba järele ei tule. Kilplastele tuli meelde, et küsimata jäi, mis hiirekoer sööb. Saadeti üks mees võõrale kannule.

KILPLANE: Mis ta sööb? Mis ta sööb? Mida hiirekoer sööb?

VÕÕRAS: Liha ja rasva. Liha ja rasva.

Tuul segas võõra sõnad ära ja nii kuulis Kilpla mees: „Linna ja rahva“. Kilplane tuli tagasi ja jutustas, mis oli kuulnud. Kutsuti kohe kokku nõupidamine,

4.NÕUPIDAMINE:

TULEB NÕUKODA PÕLEMA PANNA, ET HIRMUS LOOM HUKKA SAAKS:

Nii tehtigi. Kui nõukoda tuld võttis, ronis kass katusele, sealt hüppas maha ja lipsas järgmisse majja. Maja osteti omaniku käest ära ja pandi põlema. Kass ronis jälle katusele ja hüppas sealt järgmise maja katusele ning hakkas seal oma silmi pesema. Kilplased aga arvasid, et kass hirmsasti kurja vannub ja kilplastele hädasid kaela sajatab. Seda nähes oli kilplaste ehmatus nii suur, et nad kõik metsa peitu jooksid. Et kedagi kustutamas ei olnud, põles kilplaste küla maani maha.

Kilplastel ei jäänud midagi muud üle, kui pidid üksteisest lahku minema ja laias maailmas endale eluaseme otsima.

LAULUMÄNG: EI TAHA SINUGA TANTSIDA MA.

Et kilplaste kepphobused olid tules otsa saanud, sõitsid kilplased laia maailma rongiga.

LAULUMÄNG . TŠUHTŠI RONG.

Sellest ajast peale elab kilplaste järeltulijaid igal pool. kui me kohtame kedagi, kelle tobedust peame väga imeks panema, võib arvata, et tegemist on kilplaste järeltulijaga.

Kuidas meie Marta kilplaste moodi valgust kotiga kandis. (Räägib Marta ema).

Lastel tekib ääretult palju küsimusi. Neile kõigile peaks võimalikult tõelähedaselt vastama. Ei ole vaja pikka seletust, piisab kui vastata konkreetsele küsimusele. Kui lapsel jäi midagi selgusetuks, oskab ta küsida uue küsimuse. Paljudel juhtudel on kasulikum vastata küsimusele küsimusega – “Mida sa ise arvad?”, sest paljud vastused on lapse sees juba olemas, ta ei oska vaid ise neid veel välja öelda. On ka küsimusi, mille vastust laps ei usu või ei saa seda enne teada, kui asi saab läbi katsetatud.

Toon siia näiteks oma tütre, kellele lugesin ette Kilplaste raamatut. Temal tekkis tõsine tahtmine teada saada, kas valgust siis saab ikka kotiga pimedasse tuppä tuua. Küsisin, mida ta ise arvab. “Ma arvan, et ei saa, aga äkki ikka saab...” – sellise vastuse peale ei olnud mul ju ometi midagi muud kosta, kui: “Proovi järele!”. Selleks katsetuseks läks palju aega, enne kui ta jäi rahule, et ega ikka ei saa küll. Küll oli kott vale (äkki on auk sees) või valgus liiga vähene või siis ei olnud tuba, kuhu ta valgust viia tahtis, piisavalt pime. Aga lapsel oli tükk aega tegemist ja sellest kindel läbi katsetatud teadmine, et kotiga valgust transportida ei saa.

6. Lasteaia Barbie ja Ken.

- peol käitumise harjutamine
- oma järjekorra ootamine
- käitumine suuremate laste ja täiskasvanute eeskujul (2-4 aastased)

Laps areneb isiksuseks eakaaslastega suhtlemisel ja selleks pakub palju võimalusi mäng, mille kaudu õpib laps tundma sotsiaalset tegelikkust ning matkib täiskasvanute maailma. Harjumuste loomise tingimuseks on harjutamine. Lapse mäng ei ole lõbustusvahend, vaid tähtis iseloomu kujundav tegur. (Tuulik, M. 2007)

Kuidas Barbie ja Ken lasteaias vastuvõtu korraldasid.

9. märtsil 2009. sai 50-aastaseks laste suur lemmik Barbie. Lasteaiatöötajatel tärkas sellest idee lasteaias Barbiele sünnipäev korraldada, sest nukumängu vastu paistis meie lasteaia lastel puuduvat huvi. Kapinurgast otsisime välja Barbie ja näe imet, ka Ken oli meil olemas. Barbiele õmblesime läikivad retuusid ja Kenile uhke sametpluusi. Iga laps pidi võtma kodust kaasa oma Barbie või mõne muu nuku, kes tahaks sünnipäevale tulla ja olema vastuvõtul tema saatjaks.

Tegevus oli üles ehitatud sarnaselt presidendi vastuvõtule: muusikaõpetaja mängis klaverit, üks õpetaja ja õpetajaabi olid Barbie ja Keniga külaliste vastuvõtjateks, teine õpetaja teadustas peole tulijaid – Mari Mariaga, Jüri Susiega, German Maksimiga jne. Laps läks oma nukuga vastuvõtjate juurde, teretas ning suundus eemale, kuhu kõik lõpuks kogunesid.

Tseremooniameister palus külalised tantsule ja siis pidulauda. Lasteaia töötajad olid valmistanud tikuvõileivad, väikesed koogid ja morsi, mis kõik olid nukunõudes. Peale söömist järgnes külalistega pildistamine ja pidu lõppes laulumänguga „Nukud tulge tantsima“.

Suuremad lapsed oskasid ilusti teretada, ruumis liikuda, sagimist ei tekkinud. Väiksemad said ka kenasti hakkama, jälgides hoolega suuremaid lapsi. Mõnda last pidi õpetaja ka vahel suunama. Lapsed suutsid oodata, kuni neid sööma paluti, keegi ei käinud enne “näpuga proovimas”. Ka ringmängus ootasid kõik oma järjekorda, millal neid ringi sisse valitakse.

2010. aastal kutsus lasteaia Barbie jälle laste nukud külla. Sedakorda mängisime sünnipäevapidu nukunurgas: katsime lauda nukunõude ja nukusöökidega, kinkisime kaarte ja soovisime õnne. Lastele pakkusime õuna ja kommi.

7. Siilid.

- **teadmiste väärtustamine**

Kuidas rühmad endale siilide nimed said.

Olime juba päris tükk aega arutanud, et rühmadel võiksid ka olla nimed, mis oleksid Kalevipojaga kuidagimoodi seotud. Lugesime läbi eepose lastevariandi, aga tegelasi oli sealt üsna vähe võtta. Jäime lõpuks siilile pidama: tark loom, oskas Kalevipojalegi nõu anda. Nii saidki 2009. aasta sügisel rühmad endale nimed: nooremast rühmast sai Väiksed siilid, vanemast rühmast Suured siilid.

2010. aasta sügisel hakkasime lastega mängima siilimänge ja rääkima jutte siilidest. Vanaema Maive tegi ettepaneku, et ta mängib mänguloomadega vanavanemate päeval muinasjutu „Kuidas loomad endale sabad said“. Palusime, et ta muinasjutus ka siili mainiks. Siis selgus, et me ei tea, kas siilil on või ei ole saba. Polnud lasteaias ka ühtki raamatut, mis oleks selle üheselt meile selgeks teinud. Et me aga ei raatsinud enam siili muinasjutust välja jätta, lõpetas vanaema Maive oma loo nii: „Me ei tea, kas siil ka saba saamas käis, sest me ei tea, kas siilil saba üldse on.“

Oktoobrikuu raamatulaekas olid loomalood. Ühest raamatus oli siilist palju pilte ja neid uurides saimegi teada, et siilil on saba täiesti kindlalt olemas.

Siilid jagavad lastele teadmisi loodusest. Mäng „See on siililegi selge“ aitab lastel „tarkusi“ meelde jätta ja tekitab rõõmsat elevust. Mängu päritolu ja saamislugu on teadmata. Õpetaja ütleb lauseid, mis on õiged või valed. Näiteks: „Saialill on kollane.“ Kui lause on õige, ütlevad lapsed: „See on siililegi selge, et saialill on kollane.“ Kui lause on vale, vangutavad lapsed pead ja ütlevad: „Ei, ei, ei.“

Eelmisel sügisel rääkis õpetaja Väikeste siilide rühmas, et siil heidab talveks magama. Koridori oli toodud riuli peale lehehunnik. Käpiknukust Siilile lauldi unelaulu ja siis ta lehehunnikusse magama läkski. Kui õues tuli lumi maha, pani õpetaja lehehunnikule peale valge riide. Kevadel lauldi Siilile laulu „Juba linnukesed“ ja äratati ta talveunest üles.

Kui õpetaja Hilli hakkas koostama bakalaureusetöökõõ õppematerjali laste tutvustamiseks loodusega, valis ta tegelasteks siilid ja pani nad lasteaia kasepuu juurde toimetama.

Siilikesed kase all.

Ühel päeval jalutas siiliema oma lastega siin heinamaal. Siililapsed olid juba väsinud ja tahtsid natuke puhata, nii nagu teiegi lõuna ajal puhkate. Siis hakkaski siiliema otsima vaikset, kohta, kus ta pojad saaks puhata. Siilid läksid kivi juurde, aga seal näris oravapoiss kabi ja siilid ei tahtnud

teda segada. Nad jalutasid edasi ja jõudsid siia valge tüvega puu juurde. Kas teie teate, mis selle puu nimi on? Siilikestele see kask meeldis ja nad heitsid siia puhkama. Nüüd käivad siilikeseid päeval kase all puhkamas, sest neile meeldib kase valge tüvi ja tema väikesed rohelised lehed.

Liikumismäng „Siilikeste kodu“.

Eesmärgid:

- Laps teab puu nimetust – kask
- Laps on tähelepanelik ja muudab liikumist vastavalt luuletuse tekstile.

Õpetaja seletab lastele, et nad on siilikeseid ja nende kodu on puu all. Kui õpetaja loeb luuletust:

Jooksen, jooksen puude vahel (jooksevad lapsed läbisegi puude vahel)

Jooksen, jooksen ümber puu (valivad lapsed endale 1 kase, mille ümber jooksevad)

Jooksen, jooksen koju jõuan (jäävad seisma)

Nüüd ma kallistangi puud (kallistavad puud)

Õpetaja küsib: Kus on siilikese kodu?

Lapsed vastavad selle puu nime, mida nad kallistavad

(Kui teavad, kui ei tea ütleb õpetaja)

Õpetaja Hilli käest sai endale jutu ka see Siil, kes Suurte siilide rühmatoes kirjakeskuse juurde juhatab.

Siililapsed

Siililapsed elasid suure sirelipõõsa all. Siiliema koristab tuba ja pani aknale ilusad sinised kardinad. Siililapsed Siiri, Siim ja Siive mängisid toas. Äkki tuli Siimul mõte laduda tammetõrudest tähti. Neil oli toas ainult kolm tammetõru. Siis otsustas Siiri minna kõrvalasuva tamme alla tõrusid korjama, sest tal on ilus vihmavari ja õues sadas vihma. Ta küsis emalt korvi ja läks tõrusid korjama. Küll sadas ikka kõvasti vihma. Vihmavari sai päris märjaks, aga Siiri ise jäi kuivaks. Ta korjas korvi tõrusid täis ja sibus kähku koju. Kodus pani Siiri vihmavarju kuivama ja viis tõrud tuppale. Siim ja Siive imestasid kui palju tõrusid oli. Nad jagasid tõrud omavahel ära ja hakkasid nendest tähti laduma. Mis te arvate, millist tähte oli tõrudest kõige lihtsam laduda? Selle tähe moodi on ka siili okkad. Mis täht see küll on, mida Siiri, Siim ja Siive kõige lihtsamaks pidasid?

Nii need siilid meil toimetama on hakanud, mõnel on oma jutt, mõni alles ootab seda. Kui palju siilijutte lõpuks kokku saab ja kuidas neid kasutama hakatakse, näitab aeg.

Kokkuvõtteks.

Kasvatuse ülesanne on läbi aegade samaks jäänud – juhtida inimest headusele, anda talle juurde midagi sellist, mida tal sünnipäraselt ei ole (Tuulik, M., 2010)

Väärtuste kujunemiseks vajavad lapsed aega ja võimalusi, teisi lapsi ja täiskasvanuid, keda vaadelda ja matkida. Meie jaoks on oluline organiseerida laste elu nii, et see mööduks sisukalt, uute rõõmsate elamuste ootel, leida ise ja aidata lastel leida enda ümbert asju ja olukordi, mis tekitavad hea tunde. Laps, kes saab kasutada oma meeli, fantaasiat, matkimisvõimet ja emotsioone, omandab väärtuslikke kogemusi läbi mänguliste tegevuste.

Meie lasteaia tegelastele on ühine see, et ükski neist pole kunstlikult välja mõeldud, vaid igaüks neist on tulnud just siis, kui teda kõige rohkem on olnud tarvis. Sest „...kui miski tuleb kätte väga suure vaevaga, siis pole see enam võit, vaid õigustatud tasu. Aga vist ongi nii, et kui sa väga ei küsi elult ja vaikselt ootad, võivad kõik olulised asjad lõpuks kuidagi sinu juurde jõuda. Oled paigal seal, kus sa oled, ja see, millel on määratud sinu juurde tulla, jõuab ükskord kohale. /Sulev Oll /

Töös kasutatud lood ja kirjeldatud tegevused on meie lasteaia töötajate ühislooming, mille pani kirja lasteaia direktor Elle Kallivere.

- Kasutatud kirjandus.
- Ernesaks, S. (1964) *Kehalised harjutused eelkoolieas*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Isop, E., Koplmaa, E., Vahi, A. (1974) *Liikumismängud lasteaias*. Tallinn.
- Kalamees, A. (1960) *Eesti rahvamänge*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Kallivere, E. (2004) *Avanes võlulaegas*. Koigi Vallaleht, 3
- Kallivere, E. (2004) *Kalevipoeg käis Eestimaad avastamas*. Koigi Vallaleht, 9
- Kallivere, E. (2005) *Kalevipoeg reisis*. Koigi Vallaleht, 8
- Kallivere, E. (2005) *Tammekuningas kutsus lapsed külla*. Koigi Vallaleht, 9
- Kallivere, E. (2005) *Lasteaia Karu-Pätsu pidas sünnipäeva*. Koigi Vallaleht, 11
- Kallivere, E. (2008) *Kalevipoeg reisis vihma kiuste*. Koigi Vallaleht, 8
- Kallivere, E. (2009) *Barbie ja Ken korraldasid lasteaias vastuvõtu*. Koigi Vallaleht, 3
- Klandorf, A. (2008) *Lugemishuvist ja kirjanduse õpetamisest*. Õpetajate Leht, 25.01.
- Kranich, P.-R., Nurmsalu, M. (2009) *Käpiknukud aitasid rahvalaule laulda*. Koigi Vallaleht, 3
- Kreutzwald, F. R. (1953) *Jutud*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Laugaste, E., Rõõm, A. (1958) *Kalevipoja radadel*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus
- Mänd, M. (2006) *Mänge siit ja sealt*. Tallinn: Ilo.
- Männamets – Tõll, E. (2010) *Astrid Lindgreni loominguga osa lapse väärtushinnangute kujunemisel*. Tea ja Toimeta, 37. Tallinn: Ilo
- Norman, M. (2005) *Loodushoid saab alguse lapsepõlvest*. Tea ja Toimeta, 28. Tallinn: Ilo
- Nõlvak, E. (2003) *Poistel ja tüdrukutel ise jutud*. Koigi Vallaleht, 3.
- Pedak, E. (2003) *Koigi Lasteaia nimeks sai Kalevipoeg*. Koigi Vallaleht, 5
- Raud, E. (1998) *Kalevipoeg*. Tallinn: Tiritamm.
- Raud, E. (2000) *Kilplased*. Tallinn: Tänapäev.
- Schiller, P., Bryant, T. (2009) *Väärtuste raamat. Kuidas õpetada 16 põhiväärtust väikestele lastele*. Tartu: Studium.
- Sikk, R. (2007) *Kalevipoeg tegi Miki-hiire selja prügiseks*. Eesti Päevaleht, 04.08
- Teedumäe, L. (2000) *Lasteaia rahvakalender*. Tartu: Avita
- Tropp, K., Saat, H. (2008). Sotsiaalsete oskuste areng. Kikas, E. (Toim.), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk.53-73). Tartu: TÜ Kirjastus.
- Tulvi, E. (2010) *Head kombad kujunevad lapsepõlves*. Tea ja Toimeta, 37. Tallinn: Ilo
- Tuulik, M. (2006) *Kõlbeline kasvatus*. Tallinn
- Tuulik, M. (2007) *Kuidas õpetada väikelastele kõlblust*. Haridus, 3/4
- Tuulik, M. (2010) *Õige ja hea on läbi aegade samaks jäänud*. Õpetajate Leht, 29.10.
- Virgilio, S. J. (2007) *Tervete laste tegus algus*. Tallinn: Odamees.